

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього рівня Магістр
зі спеціальності 024 Хореографія

на тему: **«Хореографічна інклюзія людей з фізичними вадами у
соціокультурну сферу»**

Структура кваліфікаційної роботи:

- теоретична частина творчого проекту
- творчий проект – хореографічна сюїта

«КОЖНА ЛЮДИНА ТВОРИТЬ СУСПІЛЬСТВО»

виконавець: здобувач вищої освіти
рівня магістр

денної форми навчання

Вероніка МІЛУШ

керівник кваліфікаційної роботи:

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри сучасної та бальної хореографії

Ольга ХЕНДРИК

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ СЮЇТИ. ВИВЧЕННЯ МАТЕРІАЛУ ТА ЙОГО АНАЛІЗ	6
1.1. Ставлення суспільства до людей з обмеженими можливостями: історія та сучасність.....	6
1.2. Соціальні та психологічні особливості людей з вродженими вадами слухової, розмовної та зорової систем	9
1.3. Інклюзія людей з вадами у суспільне життя України.....	13
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ МИСТЕЦЬКИХ АНАЛОГІВ І ПРОТОТИПІВ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ	20
2.1. Приклади інтеграції та інклюзії творчих людей з вадами у соціокультурну сферу: Клод Моне, Людвіг ван Бетховен та Алісія Алонсо.....	20
2.2. Аналіз проблеми інтеграції людей з вадами у творах літератури та мистецтва: повість «Сліпий музикант» і художній фільм «Діти тиші».....	25
2.3. Відображення у сучасному хореографічному мистецтві проблеми відокремлення людей з фізичними обмеженнями від соціуму та їх інтеграція в суспільне життя засобами хореографії.....	28
ТВОРЧИЙ ПРОЄКТ	
РОЗДІЛ I. КОМПОЗИЦІЙНИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ СЮЇТИ	33
1.1. Основні характеристики хореографічного твору.....	33
1.2. Дійові особи та їхня стисла характеристика	33
1.3. Лібрето.....	33
1.4. Розгорнутий зміст.....	34
1.5. Драматургія.....	36
1.6. Музичний аналіз.....	38
1.7. Опис та зображення костюмів.....	40
1.8. Реквізит.....	44
1.9. Світлова партитура.....	46
РОЗДІЛ II. ПОСТАНОВЧИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ СЮЇТИ	48
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми пов'язана з проблемою інтеграції та інклюзії людей з фізичними вадами у сучасне суспільство та нестачею відображення даної проблеми у творах хореографічного мистецтва. Ця тема завжди була та залишається актуальною, бо, як в наш час, так і в попередні роки дана група людей викликала певне нерозуміння та неприйняття. Людей з обмеженнями засуджували, карали, а іноді – поважали та цінували. У наш час, у XXI столітті суспільство розвиває не лише власні розумові здібності, а й рівень ментальності. Звісно, це впливає і на ставлення до людей з інвалідністю – прагнення до паритету між здоровими людьми та людьми з фізичними вадами різко збільшилося, причому як зі сторони одних, так і зі сторони інших. Існують всім відомі діячі різних видів мистецтв з порушеннями слуху або зору, котрі своїм прикладом доводили власну унікальність та особливість. Проте, незважаючи на цей факт, у творчій спадщині та творах сьогодення різноманітних видів мистецтв, в першу чергу хореографічному, дана тема особливо не підіймається та не має всезагального поширення. Щодо ситуації в Україні, то невелика кількість балетмейстерів звертаються у своїм творах до теми інклюзії, проте це не виноситься на професійну сцену та залишається на аматорському рівні. Саме тому важливим є донести суспільству про існування такої проблеми як розшарування соціуму на групи здорових людей та людей з вадами завдяки засобам хореографічного мистецтва. Більш того, необхідно створювати шляхи вирішення цієї проблеми та втілювати їх у хореографічних творах. Адже важливість вирішення питання неприйняття суспільством людей з фізичними вадами повинна сприйматися як необхідність. У зв'язку з сучасними подіями та війною на території України, дана проблема особливо загострюється та відходить далеко від її вирішення. Проте не можна забувати, що особливо зараз вона набуває ще більшої актуальності та вимоги вирішення.

Мета – дослідити проблему інтеграції та інклюзії людей з фізичними вадами у соціокультурну сферу.

Завдання:

- Дослідити ставлення до людей з фізичними вадами протягом різних історичних періодів;
- З'ясувати особливості психологічного та соціального розвитку даної групи людей;
- Ознайомитися та проаналізувати сучасні методи інтеграції людей з обмеженими можливостями у межах України;
- Дослідити вплив хвороби на відомих діячів мистецтва Л.В. Бетховена, К. Моне та А. Алонсо, а також їх самоінтеграцію у суспільство;
- Ознайомитися з твором літератури «Сліпий музикант» та художнім фільмом «Діти тиші». Проаналізувати поведінку головних героїв, їх ситуацію щодо соціуму;
- Створити хореографічну сюїту «Кожна людина творить суспільство», спираючись на досліджений матеріал, створений композиційний та постановчий плани.

Об'єкт – інтеграція людей з фізичними обмеженнями у суспільне життя

Предмет – втілення даної проблеми у хореографічному мистецтві

Методи дослідження обраної теми: історичний метод сприяв ознайомленню зі ставленням людства до людей з фізичними вадами за часовими рамками, метод спостереження сприяв аналізу поведінки незрячих та нечуючих людей через твори мистецтва, метод порівняння дав змогу зіставити різноманітні види поведінки людей з обмеженими можливостями, метод аналізу відіграв роль у створенні висновків щодо обраної теми, метод індукції сприяв створенню загального висновку виходячи з вивченого матеріалу, метод класифікації був використаний з метою упорядкувати групи людей з вадами, їх особливості та відмінності.

Практичне значення магістерської роботи полягає у вивченні, аналізі та створенні висновків щодо теоретичного матеріалу на обрану тему та

інтерпретації і перенесенні отриманих знань у твір хореографічного мистецтва, що виконувати виховну, загальноосвітню та просвітницьку функції.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та 30 використаних джерел та 4 додатків. Повний обсяг роботи складає 70сторінок.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ СЮЇТИ. ВИВЧЕННЯ МАТЕРІАЛУ ТА ЙОГО АНАЛІЗ

1.1 Ставлення суспільства до людей з обмеженими можливостями: історія та сучасність

Проблема ставлення суспільства до людей з інвалідністю була завжди актуальною протягом історії людства. Заглиблення у дане питання пов'язане із загостренням ситуації саме у XX та XXI століттях. Наявність проблеми існування двох соціумів та дезінтеграції людей з фізичними обмеженнями підштовхує до термінового пошуку шляхів розв'язання даної проблеми, зокрема привертання уваги засобами хореографічного мистецтва.

Частіше за все суспільство зосереджується на відмінностях у зовнішньому вигляді людей або їх поведінці. Особливо це стосується групи людей з такими вадами, як сліпота чи глухонімота. Перш за все, потрібно зазначити інформацію щодо використання коректних найменувань цих груп людей. Так як однієї загальної відповіді на це питання не існує, багато джерел використовують різні слова та назви [14]. У подальшій роботі будуть використані наступні словосполучення для позначення кожної групи людей, а саме: люди з вадами зору – незрячі, люди з вадами слуху – нечуючі, а також люди з фізичними вадами та обмеженими можливостями. Також варто дати визначення поняттям «інклюзія та інтеграція». Ці два визначення досить схожі між собою, проте все ж відрізняються: інтеграція означає включення людей з обмеженими можливостями до суспільства, проте зі збереженням їх як окремої групи. Інклюзія ж передбачає реальне включення, прийняття суспільством цих же людей без жодних кордонів.

За усіх часів ставлення соціуму до груп людей з інвалідністю постійно змінювалось та було неоднозначним. Так, першим документальним свідченням інтересу до людей з вадами вважається єгипетський папірус Ebers (1550 р. до н.е.), створений ще за часів Стародавнього світу (XX ст. до н.е. – VI ст). Даний документ

містив рецепти та магичні заклинання, а також певну інформацію про хвороби, такі як розумова відсталість та відсутність слуху [18, с. 61]. Дуже важливим є той факт, що єгиптяни цікавились не лише способами лікування даних хвороб, а й соціальним самопочуттям самих хворих. Незрячих людей навчали грати на музичних інструментах, співати, отже привчали до мистецтва. Саме люди з вадами становили більшу частину придворних музикантів і поетів, в той час, як на нечуючих навіть не звертали уваги. У Давньої Греції (III тис. до н.е. – V ст.) наприклад, існувало дві моделі у практиці виховання – афінська та спартанська [18, с. 93]. Не зважаючи на різні політичні та педагогічні погляди, обидві моделі мали однакове ставлення до дітей–інвалідів: вбивати новонароджених з вадами було нормою, бо найбільше цінувалась людська фізична сила. А ось у давній єврейській культурі навпаки, ставлення до людей з інвалідністю було уважним та обережним, людей не вбивали, проте вони не могли відвідувати релігійні ритуали. В епоху християнства люди з фізичними обмеженнями йшли як правило до монастиря, бо іншого вибору не мали. У період Середньовіччя (V – XVI ст.) дану соціальну групу намагались ізолювати від, так званого, "нормального світу", їх уникали та побоювалися [18, с. 131]. У період Відродження (XVI – XVIII ст.) починають відбуватися значні зміни стосовно ставлення до людей з інвалідністю та сприйняття їх у суспільстві: відбувається признання їх права на існування та пом'якшується відношення до самої групи людей. За епохою Відродження слідує період Просвітництва (кінець XVII – XVIII ст.), коли з'являється «Декларація прав людини» у 1793 р. та змінюється ставлення до людей з обмеженими можливостями на більш демократичне. А у XIX ст. вже більш помітно поширюється лояльне відношення до даної соціальної групи: допомога їм сприймається не лише як прояв гуманності, а і як соціальна необхідність. Даний фактор у XIX ст. на території сучасної України, що тимчасово була під владою інших імперій, підштовхує владу на створення спеціальних шкіл, де будуть навчатися діти з фізичними вадами. В Україні до 90-х років XX ст. переважало навчання у спеціальних школах, проте можливості праці дорослих людей були обмежені: це могли бути професії, які не потребують наявності зору чи слуху. В результаті ж цього люди з обмеженими можливостями потрапляли в ситуацію самоізоляції від світу [1].

Отже, можна зробити висновок, що в ХХ ст. існувало два різних світи, які навчалися, працювали та розвивалися окремо: тому що дитина навчається у спеціалізованій школі в ізоляції від здорових людей, далі – практично не має можливості отримати роботу, пов'язану зі співпрацею з тим самим "здоровим" суспільством, від цього – людина закривається у собі, ніби відділяється від соціуму та звикає жити окремо, коли народжуються власні діти, вони вже приречені на ізоляцію. Більш наочно таку закономірність можна прослідити на схематичному зображенні (додаток 1).

Якщо ж говорити про сучасне суспільство, то можна впевнено стверджувати про його прагнення до рівноправності та рівноваги у цьому питанні. На думку польського психолога Р. Кошчелака (R. Koscielak) [1, с. 63], на ставлення до людей з вадами, в першу чергу, мають вплив соціальні норми, ідеї, політика, вірування, рівень культури та життя. Польський психолог І. Косеєвська (J. Kossewska) дуже цікаво висловила щодо цього питання, відмітивши, що відносини між здоровими та людьми з вадами є «феноменом, який складається з багатьох факторів, і може проявлятися в двох видах: перший пов'язаний зі ставленням до людей з можливостями як до Інших, а другий залежить від ступеню та виду інвалідності, а саме ставлення постає у вигляді ієрархії» [1, с. 63]. Проте суспільство не встигло дійти до повного розуміння особливостей даної групи людей, тому у рамках соціуму вони сприймаються як окрема соціальна група. При цьому дослідження психологів Л. Обухової та педагога Т. Добровольської [1, с. 64] доводять, що ставлення здорових людей до людей з вадами залишається негативним, повним стереотипів та упереджень. Аналізуючи різні види поведінки здорових людей щодо людей з інвалідністю, дослідники об'єднуються у висновку, що існують певні критерії, які визначають ставлення до даної групи людей, а саме: стать (жінки проявляють більш лояльне та позитивне відношення до даної групи), вік (найбільш негативне ставлення виявляють діти та люди похилого віку), соціальний статус (освічені люди, в силу свого розумового розвитку, ставляться більш позитивно до даної групи), місце проживання (жителі великих міст, у порівнянні з сільськими людьми, відносяться більш позитивно та з розумінням), а також професія чи стаж роботи.

Стає зрозумілим, що пошуки вирішення цієї проблеми, що включає в себе зміну соціальних установок та стереотипів, надзвичайно важливі. Це потребує дій не лише на рівні суспільства та держави, а й кожної окремої особистості: все починається з голови, нашого сприйняття. І тільки після цього буде можливим співіснування людей з обмеженими можливостями та здорових, засноване на толерантності, рівноправності та взаємоповазі.

Саме цей стереотипний образ людини з обмеженими фізичними можливостями, який міцно закріпився в суспільстві і так нелегко піддається будь-яким змінам, і буде прототипом для створення образів дійових осіб майбутньої сьїти. Уважно вивчивши та проаналізувавши дане питання, можна дійти висновку, що шлях прийняття людей з фізичними обмеженнями суспільством був, є та буде нелегким. Проте певні зміни вже відбуваються, що свідчить про роботу над свідомістю соціуму. Мистецтво, безумовно, має приймати участь у вирішенні даної проблеми не тільки шляхом привертання до неї уваги, а й пошуком і демонстрацією шляхів її вирішення. Саме тому прототипом дійових осіб ухореографічній сьїті має бути хореографічний образ, котрий буде відповідати стереотипам щодо людей з фізичними вадами, а у сюжеті має бути як зображення ситуації, що існує на даний момент, так і спосіб її розвинення та вирішення.

1.2 Соціальні та психологічні особливості людей з вродженими вадами слухової, розмовної та зорової систем

Кожна окрема особистість з обмеженими можливостями має власні особливості характеру, котрі будуються на основі її власного ставлення до себе, а також поведінки оточуючого середовища. Слід уважно дослідити соціальні та психологічні особливості людей із захворюваннями слухової, зорової чи розмовної систем, так як вивчення даної інформації та її аналіз будуть слугувати основою для створення образів головних героїв у хореографічній сьїті «Кожна людина творить суспільство».

Вроджені вади - це певні порушення організму або його функцій, які виникають насамперед ще під час розвитку плода, проте іноді з'являються та розвиваються після народження та появи дитини на світ. Факторів, які можуть вплинути на появу певних дефектів в організмі людини, безліч, наприклад: фізичні фактори, органічні та неорганічні хімічні сполуки та біологічні фактори [24, с. 134]. Людей з фізичними вадами розподіляють на дві основні групи в залежності від потреб. Незрячі та нечуючі люди – саме такі групи виділяються та відрізняються між собою певними особливостями, рисами характеру і навіть ставленням суспільства.

Глухонімота як один із різновидів фізичних вад – це, частіше за все, вроджена, а іноді набута в ранньому дитинстві відсутність здатності чути звуки, що супроводжується відсутністю мовлення, тобто здатністю говорити [24, 134 стр]. Дослідники вважають, що люди, які народжуються з німотою, цілком мають можливість говорити, бо в самому дитинстві голосовий апарат не має порушень. Проте, саме через відсутність чути будь-які звуки, пристосування та навчання розмовляти дається таким людям дуже важко. По-перше, людина з вадами не до кінця розуміє правильність відтворення нею певних звуків, бо сама не має можливості почути їх. По-друге, через нечасте використання голосового апарату м'язи починають атрофуватися і якщо постійно не займатися, то можуть зовсім втратити свій тонус. Саме тому у більшості випадків людей глухість та німота пов'язані – одне тягне за собою інше. Виходячи з можливостей даної групи людей, була створена мова жестів, яка допомагає висловлювати свої думки та потреби.

Існує декілька найпоширеніших напрямів думок щодо поведінки та світовідчуття людей з вродженими вадами. Одні автори (такі як шведський психіатр Е. Блейлер (Eugen Bleuler)[12] та дослідник В. Гіляровський [12] виділяють лише негативні якості, наприклад гордовитість, самолюбство або недовіру. Так, швейцарський психіатр Е. Блейлер писав про глухонімих людей наступне: «Глухий, навіть якщо він сам по собі розумний, без спеціального навчання буде душевною калікою в найбільш важливих відносинах, крім того,

він не в змозі правильно оцінити ставлення оточуючих, тому стає подразливим та недовірливим.» [1, 673 стр]. Інші дослідники характеризують дану групу людей менш негативно. Наприклад, дослідник В. Рахманов стверджує, що дана група людей є дуже вразливою та чутливою [19, с. 673]. А педагог Ю. Маслова підкреслює, що глухонімих людям характерні високий рівень розумових здібностей та відсутність активної життєвої позиції. Дослідники ж Н. Пахомова та М. Кононова стверджують про наявність у глухонімих такої риси як агресивність [12, с. 142]. Якщо вдатися детальніше в це питання, можна зрозуміти, з яких саме причин та звідки з'являється така риса характеру. Дитина з вадами слуху, що росте, немає певного контакту з однолітками, які не мають будь-яких вад, а також, вона постійно бачить відмінне ставлення дорослих до неї та до одноліток. Таким чином незадоволеність потреби в спілкуванні призводить до переважання негативних емоцій, підвищеної дратівливості, агресивності, а отже, до соціальної ізоляції. Такі фактори впливають на формування якостей характеру дитини та відповідної соціальної поведінки. Злість, агресія, замкнутість, негативне ставлення до соціуму та неадекватна самооцінка – найбільш поширені риси характеру, які, як стверджують дослідники, притаманні групі глухонімих людей. Соціалізація людини з вродженими вадами, що відбувається у взаємодії з оточуючим суспільством, котре має великий вплив на даний процес, відіграє важливу роль у становленні особистості, формуванні її характеру та манери поведінки. Але при цьому кожна людина завжди має вибір: чи принижувати себе, притягувати негативну енергію і, тим самим, формувати свій характер та своє життя саме таким чином, або ж винести особливості зі своєї вади та піднести світу це взагалі не як проблему, а як певну властивість, якої не мають більшість людей.

Отже, виходячи з вище наведеного матеріалу, можна зробити висновок, що самопочуття людини з проблемами слухової системи в суспільстві залежить не тільки від її оточення, а й від самого хворого, тобто його здатності до соціальної інклюзії.

Інша група людей з вадами – це відсутність зору. Вони мають не такі великі психологічні проблеми та накопичення у собі негативних почуттів. З метою створення ідентичного їм образу у сюїті, розглянемо більш детально хто такі незрячі люди, які в них особливості характеру та яка їм характерна поведінка. Сліпота – це фізичне обмеження людини, що має на увазі повну відсутність зору або його серйозне пошкодження. Виділяють повну, часткову та кольорову сліпоту. У більшості випадків сліпота є вродженою, проте іноді набувається з віком [12].

Протягом багатьох століть у свідомості здорової людини складався певний образ сліпої людини, як неповноцінної особистості. Даній групі людей приписували немало кількості негативних рис характеру та якостей поведінки: гіпертрофовані біологічні потреби, відсутність духовних інтересів та погані звички, присутність у характері егоїзму та негативу, відсутність почуття боргу та товариства. Наприклад, педагог Г.П. Недлер стверджував, що різноматних приладів, які ніби-то можуть допомогти сліпому взаємодіяти із зовнішнім світом, недостатньо, вони не в змозі кардинально змінити душевне життя сліпого. Тому «не потрібно при вихованні сліпих дітей ставити занадто високі цілі: з природою боротися небезпечно, до того ж таким чином у сліпих людей народжується певні віра та надія, які потім мають обов'язково розбитися, приносячи невимовні страждання»[12, с. 5]. У психіці сліпих людей існує тенденція перебороти наслідки сліпоти та завоювати певну соціальну позицію. Вчений А. Петцельд(Petzeld) стверджував, що на першому місці у людей даної групи стоїть обмеженість свободи рухів та безпорадність стосовно простору, проте більшість інших можливостей незрячих людей можуть функціонувати повноцінно. Дуже цікаве дослідження проводилось групою вчених на чолі з А. Островською(A. Ostrowska) у м. Бийськ з 2001 по 2004 роки з метою пізнання особливостей сліпих та їх адаптації до соціуму. Результати виявили, що особистість даної групи людей характеризується переважанням таких рис як самостійність, стриманість, в той же час підозрілість в спілкуванні, контроль за власною поведінкою [12]. Таким чином, стає зрозумілим, що відсутність зору у

людини впливає безпосередньо на її особистість, на роль у соціальному житті та може призвести до тяжких переживань або серйозних психологічних проблем.

Тобто, можна зробити висновок, що люди з вадами зору більш спокійно та стримано реагують на зовнішній світ, проте всередині вони залишаються такими ж чутливими та недовірливими до інших. Їх характер також формується під впливом багатьох чинників, та, в порівнянні з глухонімими людьми, вони не мають агресії, відторгнення та не закриваються від світу.

Отже, в результаті проведення теоретичного дослідження соціальних та психологічних особливостей людей з вродженими вадами встановлені їх найбільш характерні якості характеру (невпевненість, егоїзм, нервозність та замкнутість) та відповідна соціальна поведінка (пасивність, певна агресія, нестабільність, скованість у рухах або ж навпаки – збільшена імпульсивність). Такі показники людей з вродженими вадами будуть використані при розробці образів головних героїв у хореографічній сюїті. Завдяки зазначеним особливостям характеру даної групи людей вдасться створити ідентичний образ, що розкриватиме в сюїті характер, манеру поведінки та соціальну приналежність людини з фізичними вадами.

1.3 Інклюзія людей з вадами у суспільне життя України

Розділяючи суспільство на немалу кількість груп (здорові люди, люди з обмеженими можливостями, люди з інвалідністю тощо) стає неможливим досягти повної рівноправності, взаємоповаги та комфорту разом з високим рівнем життя. Дуже неправильним кроком є відділення, наприклад, людей з фізичними вадами від суспільства, обмеження їх можливостей. Тому обов'язково слід дослідити досвід інтеграції людей з інвалідністю у суспільство, а також визначити ймовірні шляхи вирішення даної проблеми у наш час.

На даний момент в Україні проживає близько трьох мільйонів людей з інвалідністю та фізичними вадами [2]. Обов'язково слід зазначити, що погана

спадщина щодо вирішення цього питання була залишена нашій країні ще з радянських часів. В той час суспільство було впевненим, що про дану групу людей піклується держава, а сама держава була просто не в змозі забезпечити хоча б адекватний рівень життя. Люди з фізичними вадами не мали можливості відчувати себе на рівні зі здоровими людьми. На жаль, і зараз дана група людей в Україні постійно стикається з упередженнями, зневагою та страхами зі сторони іншої частини суспільства. Хоча вперіод незалежності України, за ствердженнями та висловлюваннями самих людей з фізичними обмеженнями ставлення до них як зі сторони держави, так і зі сторони суспільства помітно стає кращим [15]. Держава намагається допомагати з інтеграцією даної групи людей у суспільство, незалежно від їх віку. Прикладом є встановлення у школах спеціальних пандусів для більш комфортного пересування дітей, або впровадження блоків Брайля вздовж доріг, на сходинках, автобусних зупинках та на стінах будівель – тактильного покриття для орієнтації людей з обмеженим зором [15]. Проте, вирішення даного питання потребує більш активного розвитку та дій.

Прикладом може бути навчання дітей у спеціалізованих школах. Всім відомо, що в Україні існує велика кількість шкіл для дітей з особливими потребами, а також запроваджена інклюзивна освіта – процес, що передбачає навчання дітей з обмеженими можливостями у звичайному учбовому закладі, де створюються необхідні для цього умови. І, хоча, дані навчальні заклади забезпечують освіту на достойному рівні, проте дітям не вистачає соціальної активності та зміни оточення. У 2010 році Міністерство освіти і науки України провело моніторингове дослідження стану інклюзивної освіти та успіху навчання дітей у даних учбових закладах. У ході роботи серед проблем були виявлені недостатнє фінансування та формування в суспільстві толерантного ставлення [22, с. 17]. Станом на 2018–2019 роки в Україні було залучено до інклюзивного навчання майже дванадцять тисяч дітей [22, с. 16]. А у 2022 році кожна четверта школа вже стала інклюзивною та для багатьох як батьків, так і дітей, це стало нормою. У класі в дитини з обмеженими можливостями є своя навчальна програма, та існує асистент, котрий допомагає вчителю здійснювати

учбовий процес. Таким чином, навіть при з'єднанні здорової дитини та дитини з вадами, навчання рухається по програмі і без затримок.

Окремо слід розглянути проблему працевлаштування груп людей з вадами в Україні. Практика показує, що залучення даної групи людей до суспільної праці є важливим як для них самих, так і для держави, бо, по-перше, підвищується їх життєвий рівень, по-друге – збільшується платоспроможність, а по-третє – підвищується рівень можливості самореалізації людей з фізичними вадами. Як відомо, підтримка від держави даної групи людей забезпечує гарантію працевлаштування в межах законодавчо встановленого нормативу робочих місць. За законом «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» роботодавці можуть брати до себе людину, якщо її вади не заважатимуть процесу роботи [4]. Проте, більшість роботодавців не поспішають брати на роботу людей з обмеженими можливостями – практика показує, що їм легше заплатити штрафні санкції за невиконання нормативу.

Розглядаючи окремо допомогу соціальним групам з фізичними вадами, слід зазначити про створення спеціальних організацій з метою адаптації та інтеграції людей у суспільне життя України. У 1993 році було створено Українське Товариство Сліпих(УТОС) – це добровільна соціальна організація людей з інвалідністю за зором. Ціллю її є підтримка даної групи людей, створення та проведення заходів по соціально-трудовій, медичній та професійній реабілітації людей з вадами. Дана компанія створює первісні організації, навчально-виробничі підприємства, де незрячі люди отримують певний спектр захисту, можливість реалізації та повноцінного життя. Допомога від держави надходить шляхом фінансування різноманітних проєктів. Виробництва УТОС являються основою для працевлаштування сліпих людей: організація робочого процесу створюється таким чином, аби незряча людина могла безпечно та якісно виконувати певні завдання, а робочі приміщення будуються з метою вберегти людину з вадами від будь-яких травм. На території виробництва впроваджені спеціальні сигнальні звукові маяки з метою забезпечення безпеки під час пересування. Як правило, на виробництві близько 50% робітників є незрячими, інша частина людей – здорові. Це робиться для того, аби, по-перше, не ускладнювати

організацію робочого процесу, а по-друге – лояльне змішання різних груп людей з метою створити один соціум.

Щодо розвитку людей з вадами у творчій сфері, також є певні зміни. Існує чудовий приклад людини, яка має певні обмеження, проте живе, творить та надихає інших. Це Д. Дідоренко, що проживає у м.Харків. На цей момент йому 55 років і у 1990 році, тобто у віці 23 років, він втратив повністю зір. До цього нещасного випадку чоловік займався художнім мистецтвом – малював картини, і, на велике щастя, біда не зламала його дух та не зупинила на творчому шляху. Він не тільки продовжив писати картини, а й розробив власну унікальну методику. Його картини розміщені в музеях 19 країн світу. Свій стиль Д. Дідоренко називає "c'est impossible", що означає "це неможливо". Одну з його картин можна проаналізувати: вона наповнена великою кількістю фарб та відтінків, незвичайністю та філософським задумом. Одразу зрозуміло, що кожен, дивлячись у цю картину, побачить щось своє (додаток). Саме таку реакцію на його картини він чує від людей [10]. Людина своїм прикладом та словами доводить здоровим та незрячим людям, що можливо все. Він сам інтегрує себе у суспільне життя, пробиваючи шлях своїми особливостями і талантом.

Іншим же прикладом може бути дівчина, котра має вади з зором – Д. Коржавіна. Вона є журналісткою, співзасновницею ГО «FightForRight», а також молодою мамою. Дівчина стверджує, що незрячі такі ж самі, як і здорові: вони відвідують вечірки, працюють та переглядають фільми. До того ж, говорить, що не хоче, аби до таких людей, як Даша, ставилися по-особливому, хоче рівності та відмовляється від відокремлення. А ось її думка щодо розділення людей на різні групи ще з самого дитинства: «Моя школа - Школа-інтернат №5. Існує вона й досі, хоча давно пора закрити. Я взагалі за те, щоб будь-які інтернатні системи ліквідувалися, а загальноосвітні школи стали інклюзивними». А що стосується сприйняття живопису, то дівчина також намагається розвиватися, відвідуючи різноманітні виставки. Стверджує, що, сходивши на виставку картин М. Примаченко, та легенько торкнувшись деяких картин, одразу відчула сильну енергетику [23]. І це ще раз доводить, наскільки мистецтво може впливати на людину, навіть якщо вона не

зможі його побачити, а лише торкнутися. Як вже зазначалося раніше, Д. Коржавіна є однією із засновниць громадянської організації «FightForRight» [28]. Це група, що починала з простої допомоги незрячим у вигляді їх участі у різноманітних активностях: дайвінгу, велопробігу Україною на тандемах чи курсах медичної допомоги. На цей час, вони відіграють надзвичайно важливу роль у допомозі під час війни – евакуюють людей з інвалідністю, захищають їх права та розповсюджують важливу інформацію щодо даної теми. Звичайно, неможливо сперечатися щодо того, наскільки важливою є допомога людям з обмеженими можливостями у наш час, і, дуже добре, що все ж таки певні допоміжні групи існують та проводять власну діяльність [2].

І останнім прикладом буде відеокліп, на якому танцівник, що має проблеми з зором, доводить, що він не гірший за будь-кого – це нова робота Т. Gandi під назвою «Думки вголос». За допомогою цього відео хлопець хотів відкинути всі стереотипи та надихнути, здивувати і довести усім можливості незрячих людей [26].

Дуже важливо зазначити, що все ж створюються невеликі аматорські організації, які залучають незрячих людей до участі у творчості: клуби з направленістю в образотворче, музичне чи танцювальне мистецтво. На жаль, дані організації не мають великого масштабу та не отримують допомоги від держави, проте це доводить про бажання саме звичайних здорових людей про залучення сліпих до суспільного життя. М. Новоселицький, один із представників людини з відсутністю зору, у газеті «Голос України» пише: «На сучасному етапі держава не має можливості забезпечити усі необхідні послуги незрячим громадянам України. Для цього потрібно розбудувати, віднайти, перепрофілювати матеріально–технічну базу, що допомагала б з наданням даних послуг» [4, с. 8].

Утому ж 1993 році було створено Українське Товариство Глухих (УТОГ) з метою об'єднання громадян з порушеннями слуху, їх захисту та пристосування до суспільного життя країни. Філіали та центри знаходяться у багатьох областях та містах України, що покращує та прискорює досягання цілей організації. Ця компанія забезпечує навчання дітей з вадами слуху у дитячих садочках та школах, а дорослих людей – університетах. Щодо використання спеціальної жестової мови, що дозволяє

людям з вадами слуху розуміти увесь сенс розповіді, то її намагаються впроваджувати майже всюди: на телебаченні, у бібліотеках та кіномистецтві, а також у різноматних проявах творчого мистецтва.

Ще один прояв лояльного ставлення до людей з порушенням слуху та спроби полегшити їм життя – полегшення виклику швидкої допомоги. Ще у 2007 році запропонували спосіб виклику за смс[29], що робить можливим для людини з вадою здійснити виклик самостійно.

Говорячи на дану тему, обов'язково слід зазначити про наявність певних проєктів, що допомагають людям з обмеженням слуху інтегруватися у суспільне життя [23]. Наприклад, у 2013 році в Запоріжжі на основі інтеграційного театру «Покажи» була створена програма з різними методами використання жестової мови. Активісти стверджують: «В цілому, в Україні немає якісного медійного продукту для людей із вадами слуху. Негативна радянська практика "приховування" людей з особливими потребами та відселення їх до спеціалізованих навчальних закладів, на жаль, тим чи іншим чином, продовжує існувати в суспільстві. Інтеграційні культурні програми, участь у яких братимуть як звичайні люди, так і люди з обмеженими можливостями, зможуть змінити цю ситуацію» [23]. Прикладом їх діяльності може бути відеоролик, що містить вірш «Тиша» Й. Бродського, проте розповідається мовою жестів із одночасним транслюванням тексту на екрані [27].

Або ж, створений у 2011 році проєкт під назвою «Відчуй», що займається соціальною підтримкою людей з вадами слуху. Їх діяльність триває і до сьогодні та показує неабиякі досягнення, а саме: створення інклюзивного табору, креативного простору «ТАМ», безкоштовних онлайн-курсів жестової мови для будь-якої людини тощо [6].

Щодо сьогодні, війна на території України значно погіршила ситуацію з незрячими та нечуючими – зараз цим людям дуже важко. Перш за все, вони просто не в змозі почути чи побачити сигнал про повітряну тривогу, а по-друге – доступ до гарячих ліній медпрацівників, на жаль, закритий. Технології у нашій країні ще не дійшли відповідного рівня, а на цей момент влада не може поставити це запитання на перше місце. Люди з обмеженими можливостями певним способом пристосувалися

до даної ситуації: вони прив'язують свій телефон до руки. Таким чином, відчуваючи вібрацію, їм стає зрозуміло, що у цей час щось відбувається та потрібно діяти чи повідомити знайомих або родичів. На сайті «Уповноважений Верховної Ради України з прав людини» 23 березня 2022 року було створено допис, де чітко описувалися дії з метою допомоги людям з проблемами слуху. Було рекомендовано, по-перше, за можливості надсилати письмове повідомлення з оповіщенням поточної ситуації. По-друге ж, була створена гаряча лінія, куди можна повідомити про наявність потреби гуманітарної чи психологічної допомоги. Можна погодитись, що це не важко, проте може зберегти комусь життя – вивчити базові жести, аби у разі критичної ситуації повідомити нечуючу людину. Та, звичайно, відомо, що дана група людей може читати по губам, тому потрібно просто приспустити маску та повільно промовити потрібну інформацію [25]. Такі прості правила, що не ускладнюють нікому життя, можуть продовжити чиесь існування, тому надзвичайно важливим є слідувати за цим алгоритмом дій. Зважаючи на сучасні умови соціального життя людей з вадами, на нашу думку, сюжетна лінія хореографічної сьюїти має розгортатись також в сучасних умовах, в умовах війни. Місцезнаходженням може бути саме Харківський метрополітен, так як це виправдовує таку кількість різних людей в одному місці та в один час.

Проаналізувавши даний матеріал, можна дійти висновку, що потрібно робити ще багато кроків уперед, аби покращити рівень життя людей з вадами у нашій країні, проте, аналізуючи ситуацію зараз та порівнюючи з тим, що було 20, 30 років тому, стає зрозумілим, що прогрес існує і він доволі помітний. Слід зазначити, що дуже велика відповідальність лягає на оточення людини з вадами: зараз її життя залежить насамперед від нього. Тому кожен громадянин нашої країни має намагатись сприяти оновленню та розвитку ментальності нашого суспільства, а також сприяти переходу від існування «двох різних суспільств» до одного – інклюзивного. Саме таку ідею маємо розвивати у мистецьких творах, зокрема в хореографічній сьюїті «Кожна людина творить суспільство».

РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ МИСТЕЦЬКИХ АНАЛОГІВ І ПРОТОТИПІВ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ

2.1 Приклади інтеграції та інклюзії творчих людей з вадами у соціокультурну сферу: Клод Моне, Людвіг ван Бетховен та Алісія Алонсо

Уважно вивчивши історичні аспекти щодо ставлення суспільства до людей з вадами, особливості характерів та сучасний стан вирішення проблеми щодо інтеграції та інклюзії цієї групи людей, слід перейти до ознайомлення з прототипами образу людини з обмеженими можливостями та детального аналізу бачення світу очима цих людей. Проведення паралельної між їх світами до та після приходу хвороби може допомогти наблизитися до мислення та почуттів даної групи людей. В свою чергу, це буде корисним при створенні аналогу та розкритті образу через хореографічне мистецтво.

Як у стародавньому, так і в сучасному світі завжди існували люди з певними фізичними обмеженнями. У кожен історичний період вони відчували різне ставлення до себе, так само як і кожен із них боровся та бореться зі своєю хворобою по-своєму. Деякі закриваються у собі та не впускають нікого у власний внутрішній світ, а хтось бореться з вадами, собою, світом, аби досягти власної мрії. Серед відомих творців також існують приклади, що надихають навіть здорових людей не звертати увагу на будь-які проблеми, цінувати життя. При дослідженні цієї теми були обрані одні з найвідоміших творчих особистостей, яким вдалося створити не лише нові мистецькі напрями, а й змінити ставлення соціуму до людей з фізичними вадами.

Одним із прикладів став К. Моне (Oscar-Claude Monet) (1840 – 1926 р.р.) – французький живописець та один із засновників імпресіонізму. Він був освіченою та творчою людиною, котра завжди бажала розвитку. Проте у живописця стали з'являтися проблеми з зором, і у 1911 році художник написав своєму другу: «Три дні тому, я із жахом визнав, що більше не бачу правим оком нічого» [15]. Проте, хвороба не змогла зупинити художника і він стверджував:

«Я буду малювати навіть сліпим, як Бетховен, котрий тсворював музику, будучи абсолютно глухим» [13, с. 57]. Тому К. Моне доводилося пристосовуватися до його нових реалій життя: навіть не говорячи про зміни в повсякденному житті, у творчість вносилися також певні корективи. Наприклад, потрібно було запам'ятовувати, де саме знаходиться певний колір на палітрі, або ж завдяки власній інтуїції та відчуттю світу малювати картини. Проте, це була не найбільша проблема – захворювання дуже спотворювало та змінювало бачення світу К. Моне: кольори в очах художника було викривлені, наприклад звичайний білий колір здавався йому жовтим, блакитний – червоним; а деякі відтінки він взагалі плутав.[3, с. 283] Картини, які К. Моне написав, вже маючи захворювання, відштовхувались від сформованого до хвороби бачення світу, природи, людей очима саме К. Моне, можливо від того вони й були такими цікавими. Саме у цей період була написана одні з найвідоміших картин К. Моне –«Водяні лілії» та «Венеція. Сутінки». Щодо першої роботи, то вона виглядає більш реалістично та сприймається оком глядача легше. Це можна пов'язати із тим, що хвороба К. Моне знаходилася лише на початковому етапі. «Водяні лілії» (додаток 3)– полотно, у якому переважають блакитні та зелені кольори, проте білий колір вже сприймається художником як жовтий. У картині ж «Венеція. Сутінки»(додаток 4) переважають помаранчеві та коричневі кольори, адже це і було наслідком хвороби: рожеві відтінки зливаються з білим, переходять у помаранчевийта створюють ніби-то розмиття в очах глядача. До того ж, варто відмітити, що у цей період К. Моне вже не використовував синій та блакитний кольори, бо не сприймав їх у реальному світі. Незважаючи на прогресуючу хворобу художника, його роботи вражають своєю грою кольорів, чистотою та світловими ефектами. Також, мистецтвознавці стверджують, що манера малюнку і техніка змінювались протягом розвитку захворювання, постійно переймаючи щось нове.[3, с. 290]У той час художник погодився на операцію, після якої на деякий час став бачити помітно краще та продовжував працювати над створенням нових робіт. Протягом усього життя його оточували не лише

талановині художники та поети, а й близькі друзі. Вони підтримували художника, коли хвороба починала прогресувати, а також допомагали вирішувати організаційні питання щодо створення картин. Так, наприклад, Ж. Клемансо(Georges Clemenceau) був найближчим другом К. Моне в останні кілька десятиліть життя художника.

Тож, даний приклад, безсумнівно, доводить, що людина повинна жити, хапатися за кожную можливість, боротися за своє життя та свій талант попри будь-що. Незважаючи на прогресивний розвиток власної хвороби, К. Моне продовжував працювати над картинами та сприймати себе як повноцінну людину, саме це і впливало на його стосунки із оточуючим суспільством.

Іншим зразком незламності духу став великий німецький композитор та піаніст Л. Бетховен(LudwigvanBeethoven)(1770 – 1827 р.р.). Музикант вважається ключовою фігурою класичної музики, його творчість мала дуже великий вплив на симфонізм ХІХ та ХХ століть. Проте, небагато людей замислюється, як музикант, який у 28 років повністю втратив слух, зміг створити такі витвори мистецтва як «Місячна соната», «До Елізи» та концерт для скрипки з оркестром. Безумовно, умови, в яких зароджувалась його професійна кар'єра, а саме сімейна спадковість, навчання, друзі зі сфери музики, відігравали важливу роль, але й особистість музиканта, його риси характеру, такі як наполегливість, сила волі, непоборність долі сприяли хоч і болісній та нелегкій, але все ж інклюзії у соціокультурну сферу того часу. На початку появи хворобиз 1791 року життя Л. Бетховена різко змінилося. Він став замкнутим та похмурим, намагався знаходитись лише на самоті. Саме тут і можна провести паралель між його станом до хвороби – життєрадісний, відкритий веселий, та після її приходу – сумний, віддалений та понурий. Тобто, захворювання дуже вплинуло на емоційний стан композитора. Проте, всупереч цьому, він почав створювати нові композиції, такі як «Пасторальна», «Четверта» та «П'ята» симфонії, котрі були наповнені силою та драматизмом, належавши до героїко-драматичного стилю. До речі, особливої уваги Л. Бетховена заслуговувала й українська творчість: митець не раз

використовував народні пісні вже за наявності хвороби для створення сонат та кuartетів: українську народну пісню «Ой надворі метелиця», танець «Козачок», пісню «Їхав козак за Дунай» . Створюючи або відтворюючи музику, Л. Бетховену допомагала тростина: притуляючи її до фортепіано, інший кінець музикант затискав у роті – саме таким чином передавалися звукові вібрації. Іноді наставали часи, коли натхнення не приходило та настрою не було, тоді Л. Бетховен навіть не намагався писати музику. На жаль, хвороба впливала не лише на фізичний стан піаніста, а й на психологічний – настрої ставав все гіршим, спілкуватися з людьми можливості майже не було. Дуже велику роль відігравав і сам характер композитора – він був дещо зухвалим, іноді непередбачуваним, тому люди, часом, не розуміли як його сприймати. Проте, це ніяким чином не було пов'язано із хворобою: Л. Бетховен досяг своєї слави у часи розвитку хвороби музиканта, а почав втрачати популярність лише тоді, коли сам опустив руки та пригнічився.

Отже, маючи такий недуг, що безсумнівно заважав композитору творити, він все ж таки не здавався, намагаючись досягти цілі. Л. Бетховен виражав свої почуття та переживання саме за допомогою створення музичних творів, тим самим інтегруючись у культурну та соціальну сфери. Суспільство, знаючи особливості композитора, адекватно ставилось до нього та приймало, проте Л. Бетховен в один момент закрився від нього, тим самим відгородивши себе інклюзивного життя.

Останнім прикладом боротьби з власним недугом та упередженнями суспільства стала балерина, педагог та хореограф із Куби А. Алонсо (Alicia Alonso) (1920 – 2019 р.р.) [8]. У 19 років танцівниця почала втрачати зір, котрий з часом тільки погіршився. Проте це не завадило їй стати однією з найвідоміших балерин ХХ століття. Лікарі стверджували, що дівчина більше не зможе танцювати. «Я страшенно страждала, мені робили різні операції на очах. Відшарування сітківки. Це було жахливо. Мені заборонили різко нахилити голову і навіть крутити головою з боку на бік. Два роки я була в такому стані», – розповідала А. Алонсо [5]. Проте балерину це не зупиняло:

лежачи у лікарні, вона постійно повторювала рухи постановок в голові – це підіймало її дух. Багато хто не вірив у неї та стверджував, що дівчина не досягне успіху у хореографічному мистецтві, проте вона продовжувала власну боротьбу. Без вагань можна стверджувати, що А. Алонсо своїм зразком доводить, наскільки важливо вірити у свою мрію та йти до неї. І, нарешті, після довгої реабілітації, вона вийшла на сцену: її виступ був неповторним. Партнери допомагали А. Алонсо зорієнтуватися у просторі, стопою вона відчувала сцену, а софіти висвічували саме центр, аби допомогти танцівниці. До того ж, балерина виступала не тільки на знайомих сценах, а й їздила на гастролі – саме у цей період до неї пришли слава та визнання, вона довела усім, хто не вірив у неї, що змогла досягти своєї мети. «Та, що танцює у темряві» – так називали відому танцівницю. Через деякий час балерина повернулася на Кубу, де створила «Балет А. Алонсо» та вплинула на розвиток хореографічного мистецтва у рідній країні. До старості вона майже осліпла, проте продовжувала танцювати, надихаючи своїм прикладом багатьох людей. Саме за наявності таких рис характеру як сила духу, витривалість та шалена любов до своєї справи А. Алонсо досягла неймовірного успіху [8]. На нашу думку, балерина вплинула на розвиток інтеграції людей з фізичними вадами у культурну сферу. Наприклад, у Бразилії була створена школа балету для незрячих дітей, де навчання було побудоване на основі дотиків та сприйняття рухів тіла. З часом, додалися й інші заняття, такі як музична терапія, сучасні танці тощо. Танцівниці наполегливо працюють над собою, маючи на увазі приклад А. Алонсо: їх надихає саме те, що, будучи незрячою, вона змогла стати однією з найвидатніших танцівниць ХХ століття [30].

Аналіз творчого шляху А. Алонсо призводить до висновку, що наполегливість та віра у свої сили допомогли дівчині досягнути неймовірного успіху. Незважаючи на те, що ніхто не вірив у неї та не підтримував, А. Алонсо не тільки змогла зробити великий внесок у розвиток танцю на Кубі, а й розпочати процес інтеграції та інклюзії незрячих танцівників у хореографічному мистецтві, що, у наш час, продовжується.

2.2 Аналіз проблеми інтеграції людей з вадами у творах літератури та мистецтва: повість «Сліпий музикант» і художній фільм «Діти тиші»

Досліджуючи питання інтеграції людини з вадами, слід звернути увагу на його мистецький аспект, а саме розкриття проблеми у різноманітних творах мистецтва. Прикладами було обрано повість «Сліпий музикант» і художній фільм «Діти тиші», в яких вдало розкривається як сам характер людини з обмеженими можливостями, так і ставлення суспільства до нього.

Починаючи із вивчення повісті «Сліпий музикант» (1886 р.), слід зазначити її автора – В. Короленка. Сюжет починає розвиватися в родині заможних поміщиків на території сучасної України. У Попельських народжується хлопчик Петро, згодом же виявляється, що він незрячий. Його мама, Анна Михайлівна, виховує дитину неначе доглядає за квіткою: завжди переймається за нього, не хоче, аби він йшов кудись сам. Антитезою ж у поведінці виступає дядько Максим, ма.чи твердий характер, він прагне, аби хлопець вчився всьому самостійно, без будь-якої допомоги. Завдяки дядьку, хлопчик починає знайомитися зі світом сам, і, одного разу почувши звук української сопілки, закохується у музику. Хлопець дуже важко переживає відсутність зору, і, в один момент, дядько Максим вирішує відправити його у подорож зі сліпими бандуристами. Петро погоджується і, повернувшись додому, постає іншою людиною – духовною. Саме так і народжується новий талановитий музикант і віртуоз.

Цей літературний твір ще з самого початку позначався як «психологічний етюд». Так, сам В. Короленко писав: «...Моїм головним художнім завданням була не спеціально психологія сліпого, а психологія загальнолюдської туги за недосяжним і туги за повнотою існування» [11, с. 29]. Головним завданням повісті були самі пошуки особистості власного шляху та справжнього щастя. Дитина ще з самого малечку зображається сильною духом, з очима, що ніби розуміють все. А у п'ять років у Петра з'являється тяга до мистецтва, що допомагає йому висловлювати свої переживання, передавати почуття та просто віддавати сум та біль музиці. Тут можна зазначити, що, так

як хлопчик був незрячим, то його слух був особливо загостреним, тому звуки він сприймав дуже точно. Щодо соціальності хлопця слід сказати, що, з самого дитинства його виховували обережно, не відпускаючи нікуди самого, та це мало вплив на характер та почуття хлопця серед суспільства. Проте, з часом, він і сам замислювався над тим, що був би більше вдячним, аби ставились до нього як до звичайної людини, без всіляких поблажок. У той час його єдиним другом та, згодом, коханням, була дівчина Евеліна, з котрою вони познайомились у дитинстві. Не можна сказати, що це знайомство було легким – дівчинка не зрозуміла хлопця та злякалася: саме це і стало оцінкою його соціальності та наслідком виховання сім'ї. Вже у підлітковому віці до садиби почали навідуватися музиканти та Петро сам почав іноді виїжджати в люди. Проте, чим більше спілкувався із кимось новим, тим більше хлопець відчував власну недолугість та ущербність. Лише завдяки підтримці близьких людей він не падав духом, тримав себе у руках. Письменник, розкриваючи шлях становлення особистості, звертається не лише до психологічних аспектів питання, а й до аналізу впливу мистецтва та втілення цього у творі.

Тож, як висновок, можна сказати, що, дійсно, існує небагато людей, які можуть підняти самого себе, навіть якщо здається, що проблем занадто багато. На основі образу головного героя повісті «Сліпий музикант» можна зрозуміти, що саме перше оточення, яке людина з вадами зустрічає у своєму житті, скоріше за все це сім'я, має найбільший вплив на її характер та соціальну приналежність. І, завдяки літературному матеріалу, можна ще раз підтвердити думку, що суспільство приймає чи не приймає тебе в залежності від твого власного ставлення до себе.

Щодо іншого прикладу, то це фільм, знятий у 1986 році під назвою «Діти тиші»[9]. Історія полягає в тому, що до школи нечуючих приходить новий учитель – Джеймс Лідс. Власними, незвичними для дітей, методами навчання він впливає на їх розвиток і трапляється диво – учні спочатку починають вимовляти звуки, згодом – підспівувати, а пізніше – розмовляти. Зустрічаючи випадково прибиральницю з порушенням слуху у школі, дівчину

під ім'ям Сара, він, непомітно для себе самого, закохується в неї. І, звичайно, спочатку вона відштовхує чоловіка, дає йому відсіч, проте в один момент також закохується в нього. У двох виникають сильні почуття один до одного, проте є щось, що постійно їм заважає: це різна мова спілкування. Тобто, Джеймс, знаючи мову жестів, спілкується з дівчиною, проте вона категорично відмовляється вчитися розмовляти через дитячу травму. Зрозуміло, що такі відносини не будуть довготривалими, тому з часом закохані зриваються один на одного та розходяться. На щастя, під кінець, зрозумівши власні помилки, пара знаходить один одного та вони, готові йти на компроміс, залишаються разом [9].

Уважно переглянувши та проаналізувавши кінофільм, одразу помітна поведінка дітей щодо нового вчителя та його методів. Спершу учні дещо посміхаються з нього, і це зрозуміло, бо для дітей, у яких досі не сформована психічна система, до того ж певною мірою ізольованих від зовнішнього світу, це буде першою захисною реакцією. Проте, через власний страх, вони наважуються спробувати заговорити, і в них виходити. І наскільки в їх очах можна помітити радість та гордість за самих себе. Даний момент доводить, наскільки важливо не закриватися у собі та бути відкритим до допомоги. І, навпаки, робити здоровим людям усе можливе, аби допомогти людям з фізичними вадами відчувати себе невід'ємною частиною соціуму – це підтверджує ідею хореографічної сьїти творчого проекту. Щодо головної героїні Сарі, то можна впевнено стверджувати, що в ній присутній страх та невпевненість. У дитинстві, коли вона вчилася розмовляти, діти сміялися з неї. Цей момент так відбився у пам'яті дівчинки, що до 25 років вона так і не спробувала зробити це ще раз. Одного разу вона навіть промовила таку фразу: «Чому я повинна вчитися їх мові? Вони ніколи не вчили моєї мови!» [9]. Вона була ображена і вперта, закриваючись від усього світу та всіх людей. Стверджуючи, що хоче роботу наодинці, вона відділяється від суспільства. Головному герою насправді теж було нелегко. Не дивлячись на те, що він знав мову жестів, проте уживатися з глухонімим чоловіком, жити або в повній тиші,

або з дуже гучно ввімкненими електроприладами, було нелегко. Звичайно, людина, яка має змогу чути звуки, звикла постійно щось слухати, чи музика, чи люди навколо. Здається, даний момент у кінофільмі може слугувати підставою вважати, що все ж таки здоровій та нечуючій людині дуже важко уживатися разом. На жаль, те, що трапилося в дитинстві у головної героїні – не рідкість, та постійно трапляється у життя людей з фізичними обмеженнями. Суспільство змушує так чи інакше відчувати їх іншими, не такими, як усі. І це, як зазначалося раніше, є великою проблемою.

Отже, на прикладі художнього фільму «Діти тиші», можна зрозуміти, що, перш за все, зміни відбуваються в нас самих. Кожна людина може сама вирішувати як саме до неї буде ставитись суспільство та чи можлива реалізація інклюзії різноманітними шляхами у цьому суспільстві. Перегляд обраного матеріалу може активно сприяти створенню хореографічної сюїти у момент створення манери поведінки головних персонажів як з боку здорових людей, так і зі сторони людей з інвалідністю.

2.3 Відображення у сучасному хореографічному мистецтві проблеми відокремлення людей з фізичними обмеженнями від соціуму та їх інтеграція в суспільне життя засобами хореографії

Говорячи про мистецтво, можна впевнено стверджувати, що воно не має кордонів. Більш того, аналізуючи вироби сучасної творчості, стає зрозумілим, що будь-яка річ, картина, перформанс може стати мистецтвом, якщо автор вкладає до них певний замисел. Дуже добре, що у XXI столітті творчість стосується і людей з обмеженими можливостями: хтось використовує його як арт-терапію, деякі прагнуть професійно розвиватись у певному напрямку, а хтось розкриває дану проблему у певному напрямку мистецтва та намагається донести її до сучасної аудиторії. Слід детальніше розібратися у даному аспекті та дослідити відображення цієї проблеми у витворах хореографічного

мистецтва, а також проаналізувати вплив хореографії на розвиток та розв'язання цього питання.

Першим вагомим кроком у втіленні вирішення питання у хореографії була хореографічна постановка, створена 1984 року французьким хореографом К. Діверрес (Catherine Diverres), що називалася «Мрія Хелен Келлер» [7]. Вона отримала дуже багато уваги та зацікавила тодішніх балетмейстерів саме змістом: у танці було зображено життя повністю незрячої та нечуючої жінки, передані її почуття та емоції. Саме у цей період хореографи і стали звертати увагу на тему про людей із захворюваннями слухової, зорової чи розмовної систем як один із найефективніших засобів розповісти про їх переживання прогятом життя. Відтоді в Європі досліджують можливості інклюзивної хореографії [7].

Одним із пошуків допомогти розвиватися людям, а саме дітям, з обмеженими можливостями стало створення у 1995 році у Бразилії Школи балету і мистецтв для незрячих дітей. Ф. Біанчіні (Fernanda Binchini), засновниця школи, була впевнена, що це гарний спосіб допомогти даній групі людей з інтеграцією у суспільство. Спочатку танцівниками були лише діти з вадою зору, проте, з плином часу, почали набирати групи нечуючих, а також з іншими видами інвалідності. Головний хореограф стверджує: «Вважаєте, інвалідність може завадити займатися балетом? Тільки не в цій балетній школі. Дивіться на єдиний балет у світі, де виступають сліпі танцівники. Їм не заважає на сцені абсолютно нічого. Там вони можуть розкритися та відчутти себе по-справжньому добре. Це балет, де обмежені можливості танцівників припиняють їх обмежувати» [7].

На жаль, теоретичної інформації на дану тему дуже мало, тому хореографи працюють та роблять висновки на власному досвіді. Наприклад, у 2017 році вперше була написана книга про хореографічну роботу з незрячими людьми. Книга «Dance and Visual» під редакцією П. Даріф (P. Darif) та стала результатом проєкту «Human Body», що досліджував аспекти навчання хореографії людей з фізичними обмеженнями [7]. У книзі описуються

різноманітні техніки, прийоми для роботи, та інформація, яка може допомогти хореографу у проведенні занять для людей з фізичними обмеженнями. Саме в цей момент, наскільки цікавим це б не здавалося, керівники звертаються до системи запису танцю хореографа і теоретика Р. Лабана(Rudolph von Laban). Попри те, що балетмейстер і теоретик, створюючи власну схему запису танцю, не замислювався над її важливістю серед людей з вадами, вона відіграє важливу роль у сучасній хореографічній роботі з даною групою. Тема розвитку у хореографічному мистецтві цікава не лише з метою адаптації глухонімих та незрячих людей, а й дослідження та створення нових рухів та прийомів: «Я захотів працювати зі сліпими танцівниками після того, як з'ясував на практиці танго, що, коли танцюєш із закритими очима, виникає інший, особливий контакт з партнером; і це абсолютно відрізняється від контакту, пов'язаного з зором та мовою» – стверджує французький хореограф Е. Фунієр(E. Funnier)[7].

Щодо сучасного хореографічного мистецтва та його творів, то можна привести немало прикладів, коли хореограф розкриває дану проблему у власній постановці. Впевнена, всі пам'ятають відео китайських танцівниць, що дуже швидко заповнило простори інтернету. Приблизно 15 дівчат у неймовірно гарних костюмах кольору золота виконали танець, котрий назвали «Тисяче рука Гуаньїнь» [20]. Для деяких це буде шоком, проте усі дівчата без виключення були з вадами слуху: на краю сцени можна помітити перекладачів, котрі мовою жестів допомагали їм відчувати та зрозуміти музичний ритм. Проте, уважно стежачи за їх виконанням, даний факт можна і не підтвердити. Іншим прикладом можна вважати роботи Р. Поклітару – хореограф та постановник, що довгі роки працює в Україні, час від часу звертався до цієї теми. Знаходячись певний проміжок часу у складі журі проєкту «Танцюють всі», та створюючи власні хореографічні номери, постановник уважно аналізував манеру поведінки незрячих людей та успішно втілював власні роздуми та спостереження у танець. У 4 сезоні шоу «Танцюють всі»(2021 рік) була створена постановка про двох незрячих людей – хлопця й дівчину, котрі знайшли один одного [21]. Обережно знайомлячись, вони звикали один до одного, насолоджувалися

почуттями та відкривали щось нове для себе. Можна впевнено стверджувати, що хореограф дуже точно зміг передати рухи та емоції даної групи людей. Балетмейстер не раз звертався до цієї теми, аналізуючи манеру поведінки незрячих людей та успішно втілюючи власні роздуми та спостереження у танець. Через декілька років Р. Поклітару знову розкрив тему незрячих людей у власній постановці. Вона була створена у рамках проєкту «Танцюють всі», проте відеоматеріал не зберігся. «Сліпий веде незрячого» - картина нідерландського художника П. Брейгеля (Pieter Bruegel), для котрої постановник знайшов танцювальне втілення. Р. Поклітару використав золоті монети, які закривали очі танцівників, аби, з одного боку, зобразити те, що вони не можуть бачити, а з іншого, що сліпота в них не лише тілесна, а й духовна, бо «якщо сліпий веде сліпого, то вони обидва впадуть у яму» (біблійська притча «Сліпий веде незрячого» із Мф. 15:14). Ще одним відео, що привертало мою увагу, був певний експеримент: двоє чоловіків на початку виконують імпровізацію у напрямку contemporary, а згодом зав'язують власні очі та продовжують танцювати. Насправді, можна помітити, що після обмеження зору їх танець стає цікавішим, нібито більш непередбачуваним. На мою думку, даний експеримент був використаний не з ціллю донести людям щось, а спробувати та відчути різницю, коли обмеження є, та коли їх немає.

Тож, проаналізувавши досвід роботи хореографів із темою інклюзії людини з фізичними вадами, можна помітити, що розкриття теми відбувається дуже рідко і, зазвичай, вона цікавить хореографів з-за кордону. Можна зробити висновок, що існує невелика кількість хореографічних творів, які розкривають проблему людей з вадами зору або слуху, проте існують хореографи – професійні та аматорські, дорослі та дитячі, котрі засобами хореографічного мистецтва сприяють інтеграції людей з інвалідністю у соціокультурний простір. Щодо України, слід зауважити, що тема інклюзії людей з інвалідністю підіймалася, але не на професійній сцені. Саме тому вирішення цього питання є актуальним, бо не отримує достатню кількість уваги на цей момент. Отже, мета магістерської роботи – дослідження важливості інтеграції людей з фізичними вадами у суспільне життя через хореографічне мистецтво

Проаналізувавши хореографічні номери та образи, створився певний фундамент, основа, що може допомогти у подальшій роботі над створення сюїти «Кожна людина творить суспільство».

ТВОРЧИЙ ПРОЄКТ

РОЗДІЛ I. КОМПОЗИЦІЙНИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ СЮЇТИ

«Кожна людина творить суспільство»

Тема: ставлення до людей з обмеженими можливостями

Ідея: завжди є можливість зрозуміти та прийняти іншу людину

Вид хореографії: сучасна(контемпорарі)

Форма: сюїта

Жанр: ліричний

Час дії: XXI століття, 2022 рік, лютий

Місце дії: Бомбосховище – Харківське метро, Україна

Дійові особи та їх коротка характеристика:

1 група людей(4 людини): люди з вадами зору – ті, хто не може бачити. Люди дуже обережні до навколишнього світу, лякливі, сковані у рухах. Вони не впевнені у собі, замкнуті.

2 група людей(4 людини): люди з вадами слуху – які не можуть говорити і чути. Ці люди бачать світ, але не можуть висловити свої думки, не можуть почути того, що відбувається навколо них. Самі по собі, самостійні, дещо різкі, не стримані.

3 група людей(4 людини): люди без будь-яких фізичних вад. Абсолютно здорові, повністю сприймаючи цей світ через зорові та слухові рецептори, вони впевнені, вільні, не лякливі. Проте дивно ставляться до попередніх двох груп, не сприймають їх.

Лібрето

Україна. 2022 рік. Лютий. У Харківському метро зібралось чимало людей: діти, старі, глухонімі та здорові, хтось прийшов із тваринами, а хтось – сам. В цей

день обставини збіглися саме таким чином, що люди з абсолютно різних соціальних прошарків зустрілися на рівні. Усі розподілилися по певним групам, в залежності від соціального статусу, світогляду, лякаючись та не знаючи, що робити від страху. Кожен займається певною справою: хтось спить, хтось – читає, інші – готують їжу чи слухають музику. Раптом, за збігом обставин, дві людини з різних груп – той, хто чує, і той, хто не може бачити - зіштовхуються між собою. Спочатку лякаючись, не розуміючи хто це і що відбувається, вони віддаляються один від іншого. Проте згодом починають наближатися, знайомитися та звикати. Через деякий час вони настільки відчують один одного, що доповнюють кожен рух. Інші, закриваючись від усіх, не помічають того, що відбувається. Але, в один момент, відбувається збій: водночас зіштовхуються усі, хто знаходиться в цьому бомбосховищі. Реакцій людей така ж сама: спочатку – страх, невпевненість, але с часом звикання та гармонійність. Люди починають переплітатися між собою, доповнюючи один одного, колись домомагаючи та підтримуючи, бо саме в темні часи видно гарних людей. Нарешті, їм приходить розуміння, що жити в суспільстві, серед людей, набагато краще, аніж бути одинаком. Створивши власний соціум, кожен із них є його ваговою частиною.

Розгорнутий зміст

1 частина. Схожі люди ззовні та абсолютно різні світи всередині.

У харківському метро знаходиться 12 людей з різних груп: нечуючі, незрячі та абсолютно здорові люди. Хтось, поділившись на невеликі групи, заспокоює себе присутністю іншої людини поруч, хтось обрав переборювати цей страх сам на сам. Музика змінюється. Люди починають трохи активізуватися, бо життя, як не як, треба продовжувати. Одна людина готує, деякі, аби заспокоїти себе, читають книжки, хтось – вирішив усамітнитися, а інший – на свій страх і ризик виходить на вулицю, аби вдихнути свіжого повітря. Кожен займається своєю справою. В один момент усі завмирають, окрім окремої групи людей –

тих, хто не чує - вони продовжують займатися своїм ділом. Далі те ж саме відбувається з іншими групами: спочатку це група здорових людей, після - незрячих. Частина закінчується тим, що поступово всі завмирають та зупиняються, окрім двох людей - вони продовжують рухатися.

2 частина. Момент, що змінить їх життя назавжди.

2 людини продовжують займатися своїми справами – перший прибирається, другий – слухає музику. Зовсім відсторонившись від усього, що відбувається навколо них, вони і не помічають один одного. В якийсь момент люди випадково зіштовхуються. Перша емоція – страх, відторгнення. З побоюваннями наближаючись один до одного, вони роблять свій перший крок. Це виглядає невпевнено, знайомлячись один з іншим, вперше відчуваючи один одного, вони стають ближче та вже не бояться. Далі люди, які знаходяться навкруги, починають рухатися, продовжуючи своє повсякденне життя, свої буденні справи. В один момент людина помічає цих двох і, з такою ж обережністю наближається до них. Паралельно з цим з'являється решта людей, котрі не помічають інших. В один момент всі люди зіштовхуються між собою і музика різко зупиняється, нібито обривається. Декілька секунд пауза.

3 частина. Народження спільного світу.

Люди зовсім не зрозуміли що відбулося, бо раніше не помічали інших навкруги та не звертали на них уваги. Повільно наближаючись один до одного, виходячи зі своєї «клітки», вони починають контактувати з іншими, спочатку невеликими групами по 2-3 людини. Їх рухи не впевнені, люди замкнуті, але, крок за кроком, звикаючи до інших та розкриваючись один одному, вони стають сміливішими, їх рухи – ширшими, а посмішки - щирішими. Зустрічаючи або відчуваючи таких самих людей поряд, вони знаходять новий сенс у світі, нове місце для себе. В кінці-кінців, кожна окрема людина створює суспільство. Суспільство, в якому всім комфортно, не дивлячись на відмінності, де допоможуть, якщо ти впадеш і будуть поряд, не дивлячись ні на що,

проживаючи всі проблеми разом. Сюїта закінчується тим, що все суспільство переплітається між собою, поступово уповільнюючись і, згодом, завмираючи.

Драматургія сюїти

Експозиція - кожна людина - ніби окремий Всесвіт. Або люди розподіляються на невеликі групи, або, не помічаючи інших, кожен живе за своїм графіком, займаючись своїм ділом, зі своїми проблемами та інтересами.

Зав'язка - випадкове зіткнення двох людей. Їх переживання, страх та кроки назустріч один одному.

Розвиток дії - до двійки людей додається ще один чоловік, троє контактують між собою. Інші не помічають їх.

Кульмінація - зіткнення усіх людей. Знайомство між собою, допомога один одному, співпереживання та співдружність. Єдність суспільства.

Розв'язка - суспільство переплітається між собою, поступово уповільнюючись та завмираючи.

Драматургія

Частина 1

Експозиція - у Харківському бомбосховищі знаходяться люди з різних соціальних груп, кожен займається своєю справою. Деякі поділилися на невеликі групи по 2-3 людини - їм так легше переживати стрес. Є людина, яка вирішила вийти на вулицю подихати повітрям. Деякі готують їжу, аби втамувати голод. Хтось спить, а хтось - читає книгу чи слухає музику.

Зав'язка - усі завмирають, окрім окремої групи людей(тих, хто не бачить, 4 людини) – вони об'єднуються у невелику групу та контактують між собою.

Розвиток дії - наступною включається в дію група нечуючих людей. Спочатку їм ніяково, проте з часом вони починають відчувати один одного, переплітаючись між собою.

Кульмінація - починає рухатися третя група людей(абсолютно здорові люди) – вони почувають себе вільно, бо бачать та чують, що відбувається навкруги.

Розв'язка - Частина закінчується тим, що поступово всі люди завмирають, деякі розходяться - хто до вбиральні, хто - на вулицю. Продовжують займатися своїм ділом лише 2 людини – той, хто не може чути, який прибирає, та незряча людина, що слухає музику.

Частина 2

Експозиція - 2 людини продовжують жити своїм життям - один прибирає територію, інший - слухає музику у навушниках, абстрагуючись від всього, що відбувається. Інші люди залишаються нерухомими.

Зав'язка - у певний момент вони випадково зіштовхуються. Перша емоція – страх, відторгнення, незрозумілість.

Розвиток дії - З побоюванням наближаючись один до одного, вони роблять свій перший крок. Це виглядає невпевнено, знайомлячись один з іншим, вони стають ближче та вже не бояться. Далі люди, які не рухалися, раптом оживають, продовжуючи своє повсякденне життя.

Кульмінація - в один момент людина, що готувала їжу, помічає цих двох і, з такою ж обережністю наближається до них. Паралельно з цим у метро починають повертатися люди, які відійшли по власним справам.

Розв'язка - в один момент всі люди зіштовхуються між собою і музика різко зупиняється, нібито обривається. Декілька секунд пауза.

Частина 3

Експозиція - Люди злякалися, не зрозумів, що відбулося, бо раніше не стикалися з кимось, хто настільки відрізняється від них. У цей момент кожен, хто відрізняється від тебе - це чужак, дивна людина.

Зав'язка - Повільно наближаючись один до одного, виходячи зі своєї «клітки», вони починають контактувати з іншими, спочатку невеликими групами по 2-3 людини. Їх рухи не впевнені, люди замкнуті, але, звикаючи до інших та розкриваючись один одному, вони стають сміливішими.

Розвиток дії - Кожному у даний проміжок часу зустрічаються різноманітні перешкоди, але тепер кожна людина впевнена, що вона зможе отримати підтримку та надійне плече поряд: якщо ти впадеш, тобі допоможуть піднятися, якщо замерзнеш - обов'язково зігріють, а раптом загубишся через власну ваду зору - допоможуть знайти правильний шлях.

Кульмінація - Завдяки такій співдружності, співпереживанню, усі люди створюють ніби один великий організм, де кожен є важливою та невід'ємною частиною.

Розв'язка - Сюїта закінчується тим, що все суспільство переплітається між собою, поступово уповільнюючись і, згодом, завмираючи.

Музичний аналіз

Для даної постановки був використаний твори композитора Ludovico Einaudi «NuvoleBianche» та «Divenire». Загальна тривалість – 6 хвилин 59 секунд.

Загалом містить 158 тактів. Визначений розмір – 4/4.

Частина 1:

Дана частина займає 38 тактів, загальна її тривалість – 2 хвилини 4 секунд.

Темп – впродовж усієї частини повільний, рутинний.

Характер звучання – мелодійний, часом спокійний, місцями - тривожний, відображаючи переживання героїв, подекуди нудний.

1-8 такти - музика на початку твору повільна, плавна, спокійна. Цей відрізок - основа всього музичного матеріалу даної частини сюїти.

9-16 такти - музика набирає темп, дещо прискорюється, логічно розвиваючись.

17-32 такти - досягаючи найвищої точки свого розвитку, мелодія стає більш швидкою, гучнішою, відображаючи дії та емоції персонажів. Наприкінці уповільнюється на затихає, закінчуючись паузою та повною тишею.

33-38 такти - музичний матеріал повторює самий початок мелодії, звучить повільно та спокійно.

Частина 2:

Ця частина містить 56 тактів.

Тривалість – 2 хвилини 28 секунд.

Темп – напочатку повільний, далі змінюється – прискорюється.

Характер звучання – спочатку як і в першій частині – спокійний, після зміни – жвавий, нарощується, прискорюється.

1-16 такти - музика починається тихо, майже не промовляючи перші долі.

Повільна, одноманітна, відображаючи емоційний стан та дії персонажів.

17-32 такти - змінюється темп, прискорюючись, та характер звучання - стає більш впевненим, чітким.

33-56 такти - музика логічно розвивається та набуває свого найбільшого розвитку, прискорюється темп. Закінчується дана музична композиція обриваючись в один момент, різко та неочікувано - відображаючи саме те, що відбувається в сюїті. Пауза.

Частина 3:

Дана частина займає 64 такти.

Тривалість – 2 хвилини 27 секунд.

Темп – на початку повільний, потім прискорюється як і в другій частині, під кінець знову стає повільним.

Характер звучання – спокійний на початку, далі знов жвавий, відображає переплетіння, під кінець знов стає спокійний, миротворчим.

1-8 такти - музика повільна, плавна. Темп - повільний. Передає невпевненість, дещо страх та, ніби, не розуміння, що робити далі.

9-24 такти - зміщується акцент у такті, що змінює сприйняття музичного матеріалу. Відбувається розвиток, наближення до кульмінації.

25-36 такти - музика слову сповільнюється, ніби готуючись до найвищої точки напруги. Темп спокійний, повільний.

37-48 такти - відбувається різкий розвиток, зміна темпу та характеру звучання - впевнено, голосно, чітко.

49-64 такти - найвища точка напруги: музика розвивається швидко, переміщується велика кількість звуків, ніби вони переплітаються. Закінчується дана частина, як і сама сюїта, різко, в один момент, трохи затихаючи та відлунням, зникаючи зі слуху кожного, хто чув мелодію до цього.

Костюми

Усі люди вдягнені у звичайний цивільний одяг, в якому добиралися до метро:
Чоловіки: спортивні штани та кофти з хлопкової тканини, джинси, у деякого – куртки.

Жінки: мають ті ж спортивні костюми з хлопкової тканини, джинси та в'язані светри.

#685186

Реквізит

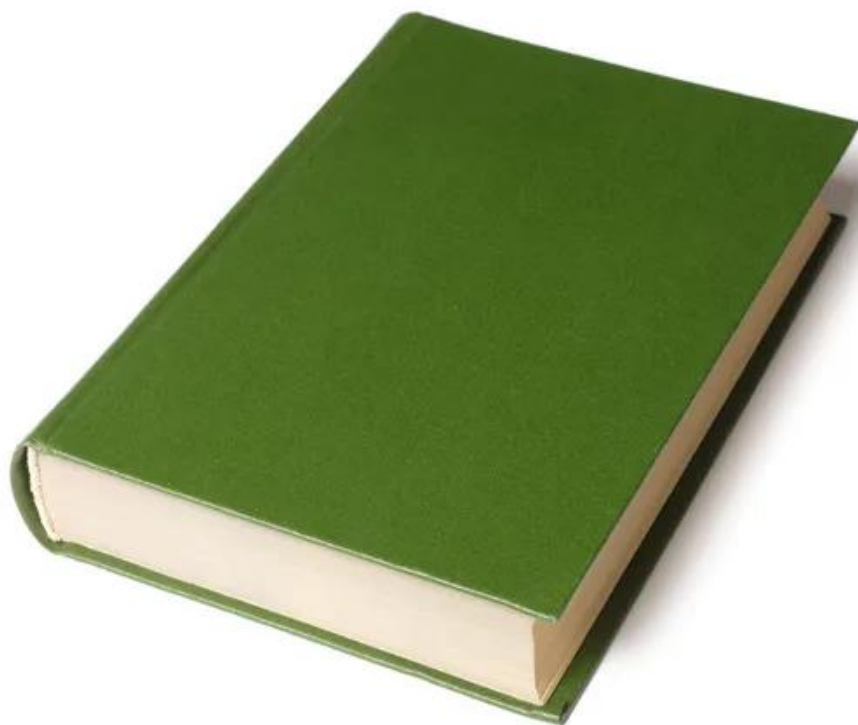
1.Ковдра

2.Навушники

3.Книга

4. Посуд для приготування їжі

Світлова партитура

Частина 1

00:00 - 00:23 - повна темрява. Починається музика, і повільно вмикається тьмяне світло жовто-білого кольору.

00:24 - 00:45 - усе світло гасне, проте висвітлюється 4 людини з однієї групи, які знаходяться в нижньому лівому куті та у центрі.

00:46 - 01:06 - світло перемикається, та світлові пушки, які були направлені на першу групу людей переміщуються на другу групу: з лівого нижнього та верхнього кутів.

01:07 - 01:37 - світлові пушки направляються на останню групу з 4 людей: на правий верхній та, згодом, нижній кути.

01:38 - 02:04 - світлові пушки вимикаються. Вмикається звичайне світло на всю сцену жовтого кольору. Послідовно зменшуючи яскравість загального світла, наприкінці мелодії воно стає найбільш мінімальним та не яскравим.

Частина 2

02:05 - 03:10 - світло жовтого кольору мінімально висвітлює сцену. Дві світлові пушки направлені на 2 персонажів: на середину на сцені. Відповідно до рухів та переміщень героїв, пушки та світло слідує за ними та висвітлюють саме їх на сцені.

03:11 - 03:41 - загальне світло на сцені стає більш яскравим, 2 пушки об'єднуються в одну велику, що висвітлює двох персонажів разом та їх взаємодію.

03:42 - 04:26 - загальне світло стає яскравішим і яскравішим, і в один момент набирає максимальної потужності, зливаючись із пушкою, що виділяла лише частину сцени. Наприкінці частини, відповідно до музичного матеріалу та сюжету, у певний момент(04:25) світло різко гасне та вмикається знову, але повільно та наростаючи. Не набирає максимальну потужність.

Частина 3

04:30 - 05:02 - світло поступово стає яскравішим, повільно розкриваючи усі дії персонажів. Але максимальної яскравості не набирає.

05:03 - 05:10 - світлові пушки вмикаються та направляються у 5 точок: у лівий нижній та верхній кути, у правий нижній та верхній кути, а також у центр.

05:11 - 05:17 - світлові пушки зникають, вмикається повністю загальне світло жовтого кольору.

05:18 - 05:26 – з'являється одна велика софіта, котра направлена на центр та різко ніби підривається, на секунду зникаючи та з'являючись знову.

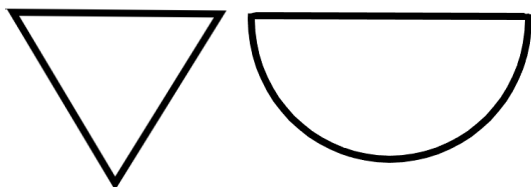
05:27 - 06:00 - пушка вмикаються, вмикається загальне світло жовтого кольору.

06:01 - 06:22 - загальне світло продовжує висвітлювати всю сцену. Далі з'являються пушки знизу, котрі висвітлюють передню частину площадки.

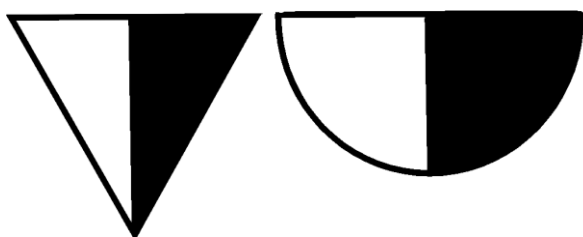
06:23 - 07:00 - одна велика пушка жовтого кольору, що висвітлює всіх персонажів та слідує за їх переміщенням. В кінці ця пушка направлена на середину сцени.

РОЗДІЛ II. ПОСТАНОВЧИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ СЮЇТИ

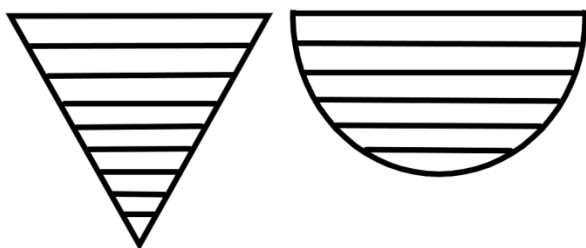
Умовні позначення:

- група здорових людей без вад

- група людей з вадами зору

- група людей з вадами слуху(глухонімі)

- переміщення

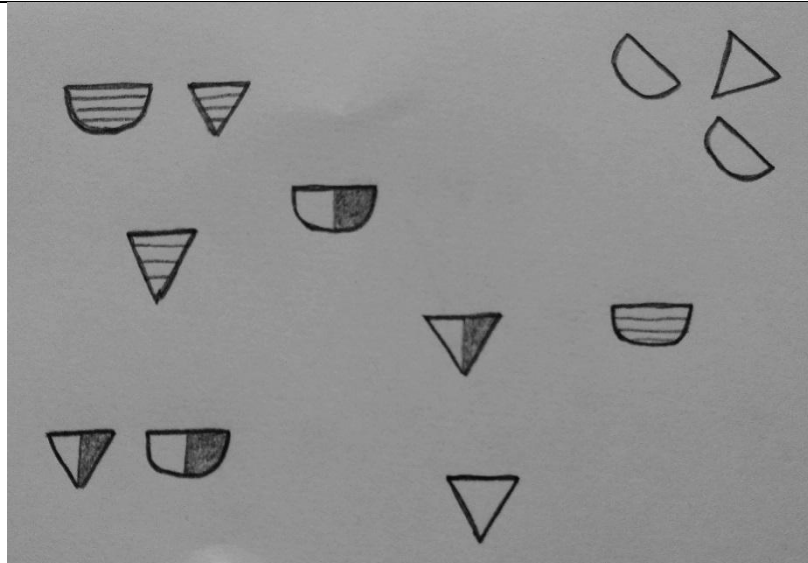
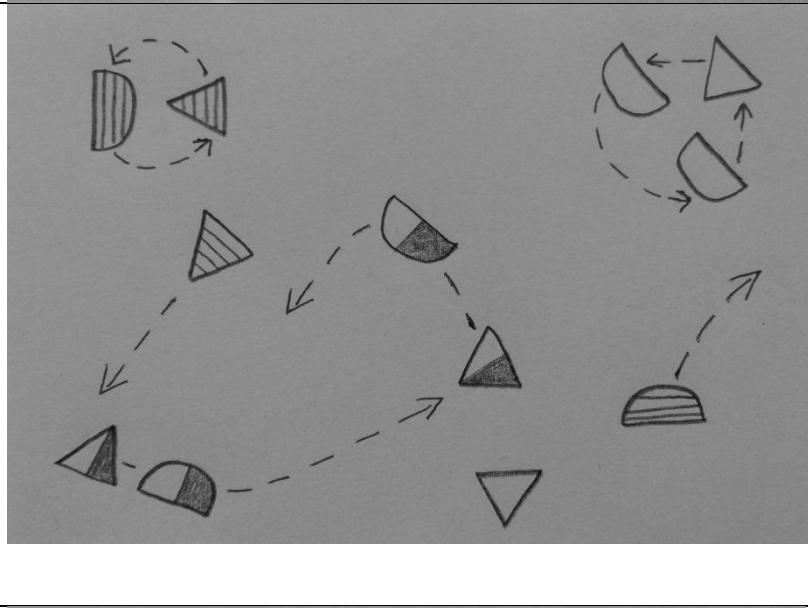
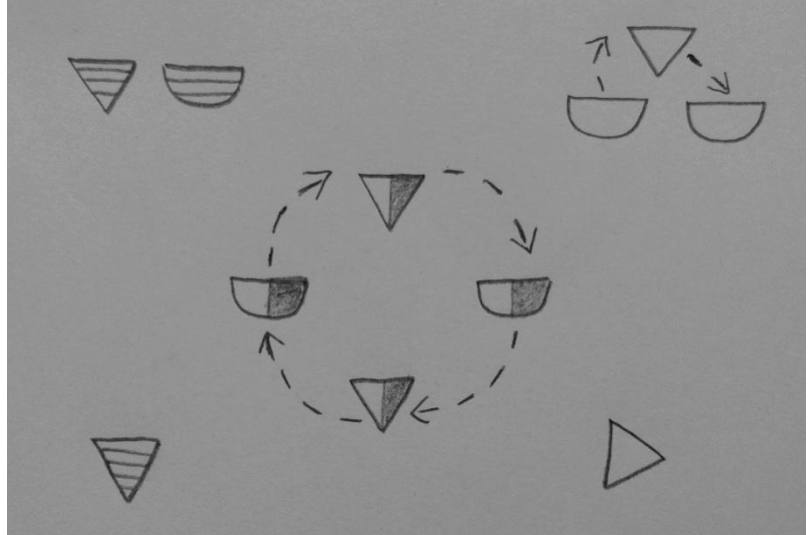
Частина 1.

Кількість тактів: 38

Тривалість: 2 хвилини 4 секунди

Музичний розмір: 4/4

Першу частину виконують усі 12 танцівників, 4 з них люди з вадою зору, 4 людини – глухонімі та 4 людини – без будь-яких вад. На 36-38 тактах на сцені залишається 8 танцівників: 3 – глухонімі, 3 – сліпі, 2 – здорові.

Хореографічні малюнки	Опис дії та кількість тактів
	<p><i>Мал.1</i> Усі персонажі знаходяться на своїх точках, починають оживати. 1 – 4 такти.</p>
	<p><i>Мал.2</i> Глухоніма людина уходить з площадки через передню частину. 4 сліпі людини рухаються до центру, утворюючи ромб. 3 здорові людини знаходяться у правому верхньому кутку, взаємодіючи між собою. 2 глухонімі людини знаходяться у верхньому лівому куту. 5 – 8 такти.</p>
	<p><i>Мал.3</i> 4 сліпі людини, знаходячись у центрі, рухаються по колу. Всі інші залишаються на своїх місцях. 9 – 16 такти.</p>

	<p><i>Мал.4</i> 2 сліпі людини вирушають у лівий верхній кут, одна людина – у нижній лівий кут, а 4 – видаляється з площадки. До центру прямує 4 глухонімі людини. Стоять в шахматному порядку. 17 – 18 такти.</p>
	<p><i>Мал.5</i> 4 глухонімі людини, знаходячись у центрі, рухаються вісімкою. 3 людини у верхньому правому кутку стають у діагональ. 19 – 26 такти.</p>
	<p><i>Мал.6</i> 1 глухоніма людина йде у нижній лівий кут, інша – у верхній правий кут, 2 інші – у нижній правий кут. 4 здорові людини стають у колону в центрі площадки. 27 – 28 такти.</p>

	<p><i>Мал.7</i> 4 людини у центрі стають у шахматний порядок. Інші персонажі не рухаються. 29 – 36 такти.</p>
	<p><i>Мал.8</i> 2 здорові людини йдуть зі площадки. Інші 2 людини – прямують у правий верхній кут. 1 глухоніма людина йде зі площадки. 1 сліпа людина виходить вперед. 36 – 38 такти.</p>
	<p><i>Мал.9</i> Всі залишаються на своїх місцях. 38 такт.</p>

Частина 2.

Кількість тактів: 56 тактів

Тривалість: 2 хвилини 28 секунд

Музичний розмір: 4/4

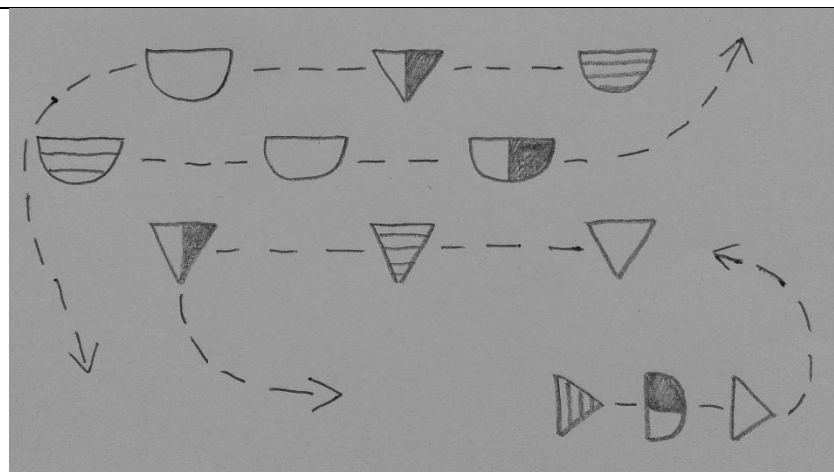
На сцені знаходиться 8 танцівників. 6 з них рухаються на місці, майже не помітно, двоє інших активно рухаються по сцені і танцюють. Згодом, починають з'являтися інші персонажі, доки на сцену не вийдуть всі танцівники.

	<p><i>Мал. 10</i> 6 людей залишаються не порушеними на своїх місцях: двоє у верхньому правому кутку, двоє – в правому нижньому, один – у лівому верхньому куті та один у лівому нижньому. Двоє, що знаходяться у центрі, рухаються по колу. 39 – 44 такти</p>
	<p><i>Мал. 11</i> Дві людини зіштовхуються між собою у центрі, після цього трохи відходять один від одного. 44 – 51 такти</p>
	<p><i>Мал. 12</i> Люди, що не рухалися, починають рухатися у напрямку проти годинникової стрілки, утворюючи велике коло. Двоє, що у центрі – рухаються за годинниковою стрілкою. 51 – 54 такти</p>

	<p><i>Мал. 13</i> Двоє залишаються у центрі та виконують танцювальну зв'язку. Інші танцівники розподілилися по місцям: двоє глухонімих у правому верхньому куті, двоє здорових у лівому верхньому куті, один сліпий у правому нижньому куті, та інший сліпий – у лівому нижньому куті. 54 – 50 такти</p>
	<p><i>Мал. 14</i> Двоє у центрі стають у колонну. Двоє сліпих спереду міняються місцями. Двоє сліпих позаду також міняються місцями. 54 – 59 такти</p>

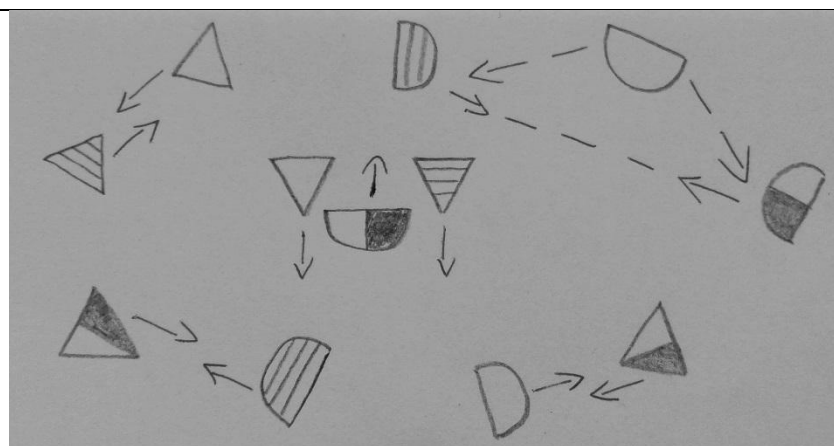
	<p><i>Мал. 15</i> До двоє танцівників у центрі приєднується здорова людина з лівого верхнього кута. Інші залишаються на своїх місцях. 59 – 66 такти</p>
	<p><i>Мал. 16</i> Троє у центрі: здоровий, сліпий та глухонімиї – рухаються по колу за годинниковою стрілкою. Інші танцівники залишаються на своїх місцях. 66 – 69 такти</p>
	<p><i>Мал. 17</i> На площадці починають з'являтися інші танцівники. Всі починають рухатися по великому колу проти годинникової стрілки. Троє у центрі стають у діагональ. 69 – 72 такти</p>
	<p><i>Мал. 18</i> 9 танцівників рухається по великому колу, 3 танцівників знаходяться у центрі, стаючи в колонну. 72 такт</p>

	<p><i>Мал. 19</i> Людина з вадою зору починає заводити коло у «вісімку». Вони проходять перед трійкою танцівників, обходять їх та доходять до лівого нижнього кутка. 72 – 75 такти</p>
	<p><i>Мал. 20</i> Доходячи до точки, танцівники розходяться по черзі вправо-вліво, вибудовуючись у хаотичне коло. Трійка танцівників у центрі виконують комбінацію та стають у лінію. 75 – 78 такти</p>
	<p><i>Мал. 21</i> 9 танцівників, знаходячись на своїх місцях, виконують комбінацію. В той же час трійка танцівників рухаються колоною навколо всіх інших та повертаються та своє місце. 78 – 85 такти</p>
	<p><i>Мал. 22</i> Трійка танцівників виходить на передній план та здвигається у правий нижній кут. Всі інші, вибудовуючи 3 лінії у шахматному порядку, змінюють місця: перша лінія йде у другу, друга – у третю, третя – у першу. 85 – 86 такти</p>

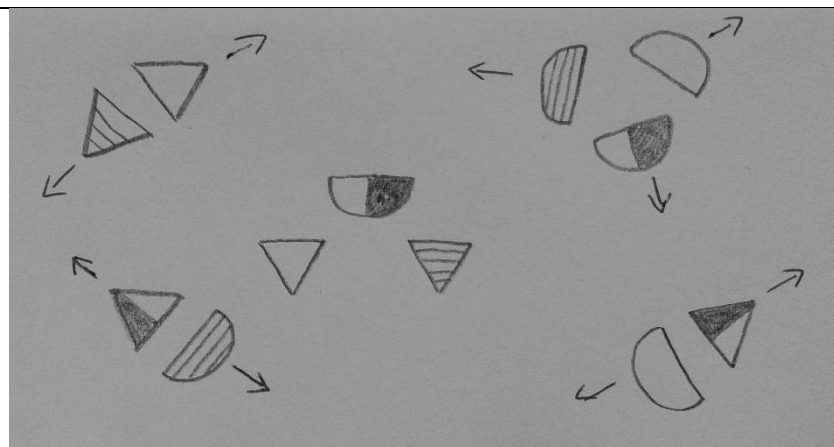
Мал. 23

Трійка танцівників рухається до центру. Перша лінія через напів-коло рухається на передній план, друга лінія – через напів-коло рухається на задній план, третя лінія – рухається за першою лінією. Тим самим утворюється велике коло, в центрі якого трійка танцівників.
86 – 89 такти

Мал. 24

9 танцівників рухаються довільно, імпровізуючи, саме через це зіштовхуються між собою: сліпий, глухий та здоровий – у лівому кутку, глухий та сліпий – у правому нижньому кутку, здоровий та глухонімиий – у правому верхньому кутку, сліпий та здоровий – на задньому плані. Трійка у центрі продовжує танцювати.
89 – 92 такти

Мал. 25

Зіштовхнувшись, люди дещо відходять один від одного, перебуваючи у шоці. Частина закінчується даною точкою.
92 – 94 такти

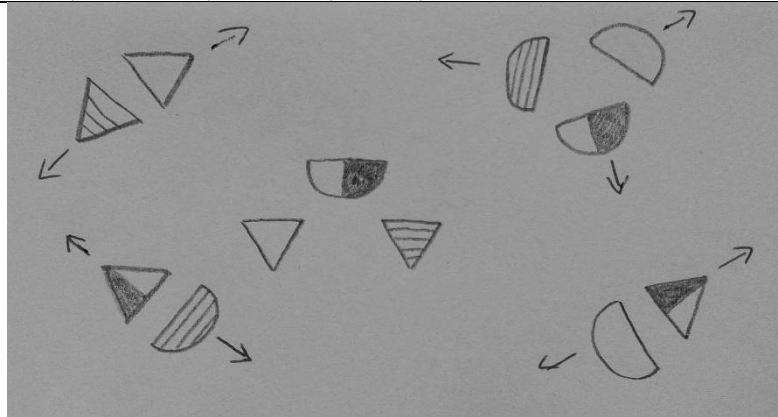
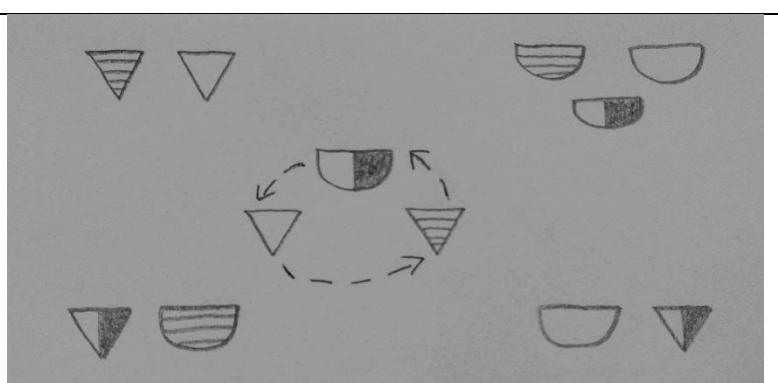
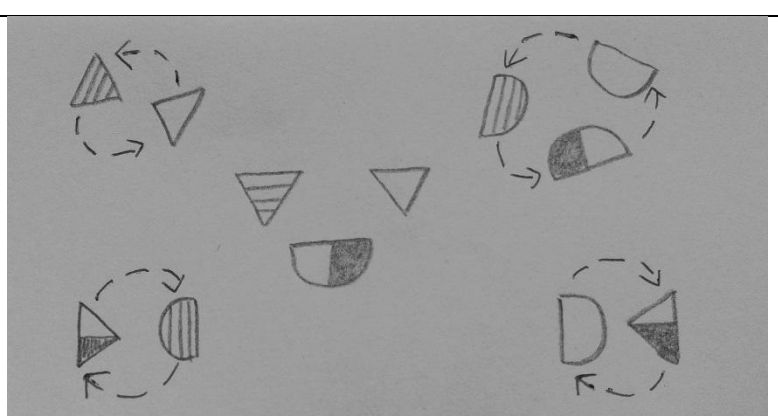
Частина 3.

Кількість тактів: 64 такти

Тривалість: 2 хвилини 27 секунд

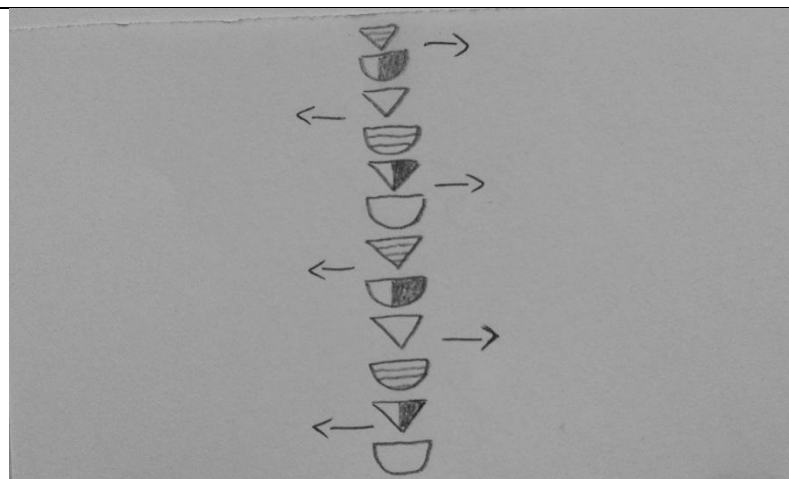
Музичний розмір: 4/4

Дану частину виконують усі танцівники.

	<p><i>Мал. 25</i> Всі зіштовхнулися між собою, залишаються на своїх місцях. 94 такт</p>
	<p><i>Мал. 26</i> Невеликі групи починають контактувати між собою, знаходячись: 1 – лівий верхній кут, 2 – лівий нижній кут, 3 – правий нижній кут, 4 – правий верхній кут. Група у центрі слідкує за іншими. 94 – 99 такти</p>
	<p><i>Мал. 27</i> Група з правого верхнього кута і правого нижнього міняються місцями через центр. Інші залишаються на місці. 99 – 106 такти</p>

	<p><i>Мал. 28</i> Група з лівого верхнього та правого нижнього кутів таким же чином міняються місцями, інші танцівники – непорушні. 106 – 111 такти</p>
	<p><i>Мал. 29</i> Групи з різних кутів рухаються до центру, утворюючи одну велику групу. 111 – 114 такти</p>
	<p><i>Мал. 30</i> Всі танцівники розпадаються з великої групи на хаотичні місця. 117 – 120 такти</p>

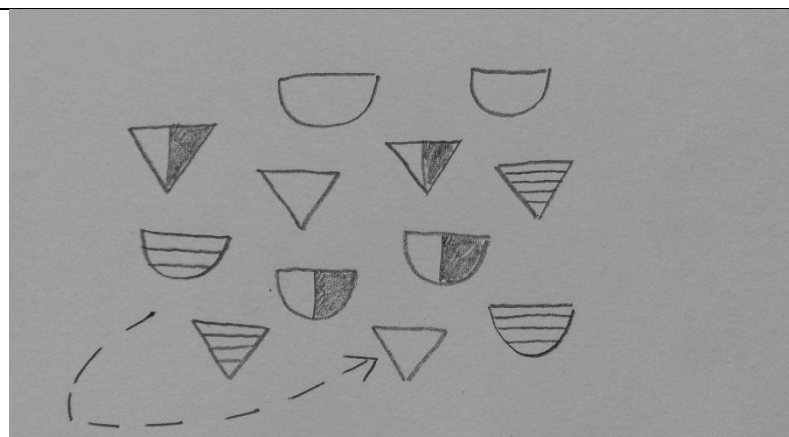
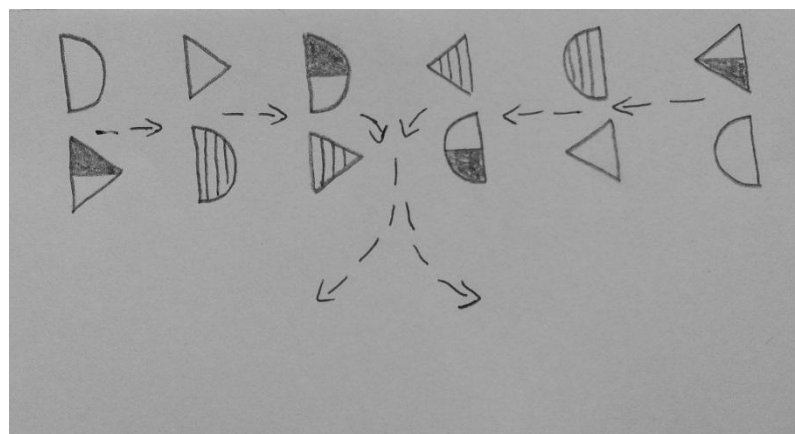
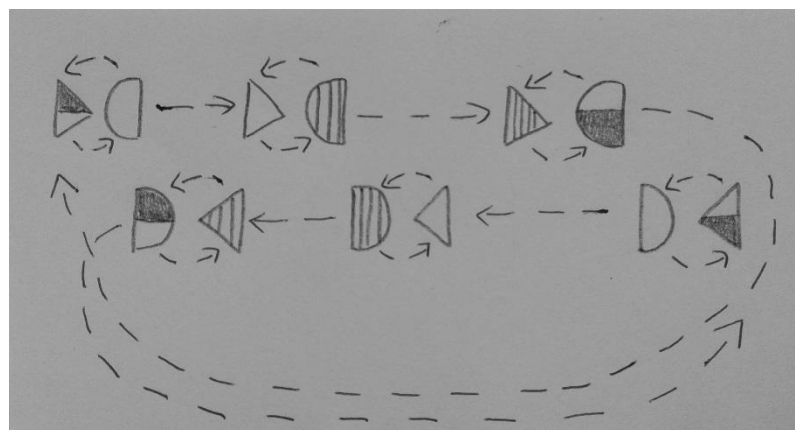
	<p><i>Мал. 31</i> Сліпа людина починає заводити всіх людей у малюнок «равлик». Всі танцівники закручуються у малюнок. 120 – 123 такти</p>
	<p><i>Мал. 32</i> З малюнку «равлик» вибудовується 3 лінії у шахматному порядку. 126 – 129 такти</p>
	<p><i>Мал. 33</i> Перша лінія рухається через праву сторону назад, стаючи у колонну. Друга лінія через ліву сторону рухається вліво та стає у колонну. Третя лінія через центр стає у колонну. 129 – 134 такти</p>
	<p><i>Мал. 34</i> Виконується комбінація у колонах, згодом будується одна велике колона. 134 – 137 такти</p>

Мал. 35

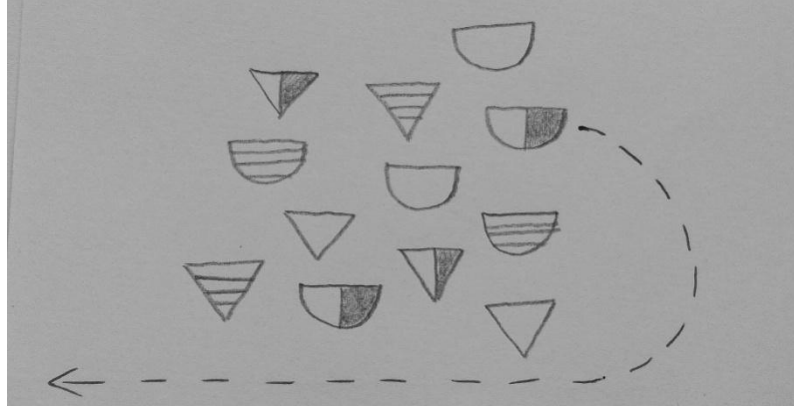
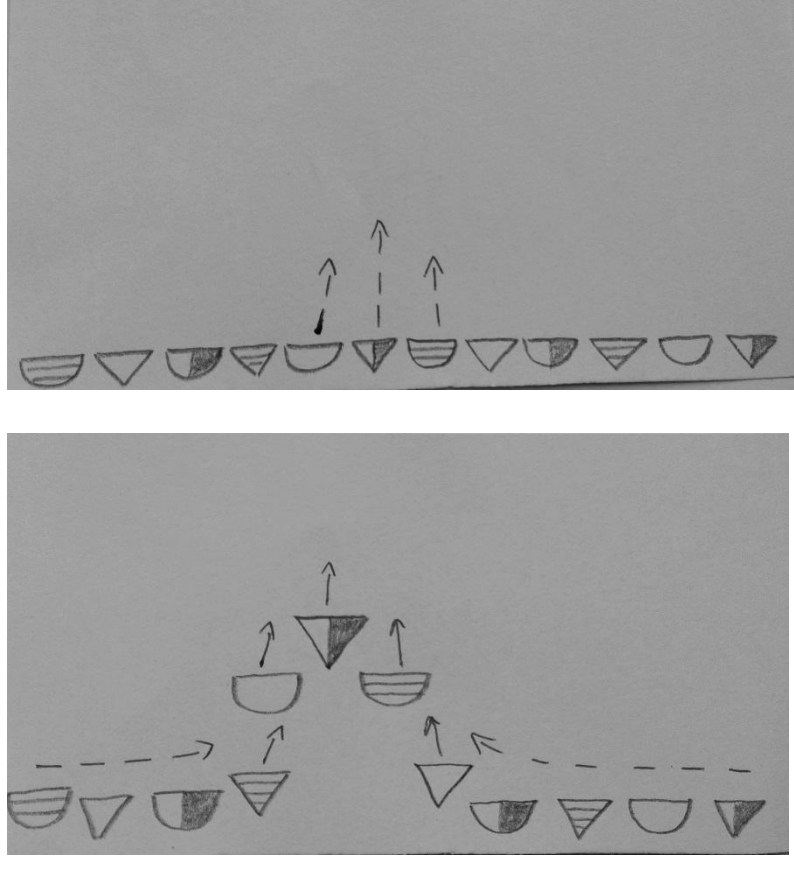
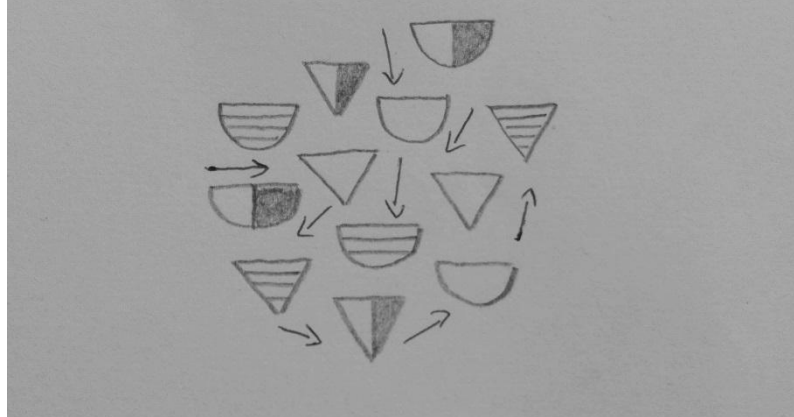
Танцівники розпадаються з колони та утворюють 4 лінії по 3 людини. Виконують комбінацію.

137 – 140 такти

Мал. 36

Після закінчення комбінації танцівники об'єднуються в одну велику групу, що розміщується в центрі. Велика група рухається у лівий нижній кут, згодом повертається у центр.

	<p>140 – 145 такти</p> <p><i>Мал. 37</i> З центру через правий нижній кут танцівники будують одну лінію на передній частині площадки. Виконується комбінація. 145 – 148 такти</p>
	<p><i>Мал. 38</i> Через одну людину, починаючи з другого зліва, танцівники відходять назад, тягнучи за собою того, хто стоїть перед ним. 148 – 153 такти.</p>
	<p><i>Мал. 39</i> Танцівники, створивши одну велику групу у центрі, рухаються, переплітаючись між собою, імпровізуючи, та, під кінець, завмирають. 153 – 156 такти</p>

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи всю вивчену інформацію, а саме історичні аспекти ставлення до людей з фізичними вадами, їх психологічні та соціальні особливості, інклюзію творчих людей у соціокультурну сферу, можна дійти висновку, що відношення до людей з інвалідністю завжди було неоднозначним та відрізнялося. У певні періоди історії їх принижували, а іноді – звеличували. Немала кількість психологів та педагогів працювали над цією темою, у результаті чого конкретизували образ людини з фізичними вадами та приписували їй наявність конкретних рис характеру, частіше за все негативних. І незрячим, і нечуючим людям приписують егоїзм, злість та замкнутість, проте, як ми зрозуміли, неможливо судити усіх людей однаково, бо кожен розвивається по-своєму, та дуже важливу роль відіграє поведінка оточуючого середовища та ставлення, перш за все, до себе. Відштовхуючись саме від стереотипного мислення, був створений і хореографічний образ у сюїті «Кожна людина творить суспільство».

В Україні налічується близько 3 млн людей з обмеженими можливостями. Держава, як зазначалося у підрозділі 1.3, намагається розвивати систему інтеграції різноманітними шляхами, створюючи організації підтримки та захисту людей з інвалідністю, а також обладнуючи міста спеціальними приборами з метою полегшення життя цій групі людей. Саме в Україні вводиться експериментальне інклюзивне навчання, залучається до роботи зі здоровими людьми все більше людей з фізичними вадами, створюються усі можливі допоміжні функції. Зокрема у роботі були наведені приклади нечуючих та незрячих людей як в Україні, так і закордоном, котрі власним прикладом доводять, що процес інтеграції та, в подальшому, інклюзії, залежить в першу чергу від самої людини. В умовах сьогодення, під час воєнних дій, людям з обмеженими можливостями не вистачає допомоги та підтримки з боку держави, проте, як зазначалося у тексті, цю допомогу можуть надати їм звичайні люди, головне розуміти як це зробити. Визначивши кроки

держави та окремих організацій, ставлення здорових людей до даної соціальної групи, можна зробити висновок, що їх дії сприяють прискоренню процесу інтеграції, а згодом – її переходу до інклюзії. На мою думку, саме таку ідею потрібно втілювати у творах мистецтва, що і було зроблено у хореографічній сюїті «Кожна людина творить суспільство».

Існують всім відомі творчі особистості з певними вадами, проте ніхто не замислювався, як насправді вони себе відчували в той час, коли намагалися побороти хворобу. Тому, у роботі було розглянуто творчий шлях К. Моне, Л. Бетховена та А. Алонсо як приклад аналізу людини з фізичними обмеженнями та бачення життя її очима до та після приходу захворювання. Пов'язуючи процес інтеграції з різними видами мистецтва, а саме хореографічним, потрібно закликати до створення не лише постановок на дану тему, а й способів вирішення даної проблеми та зображення цього у хореографії. Існують такі хореографи як Р. Поклітару, К. Діверрес, Е. Фунієр тощо, котрі у власних роботах неодноразово торкалися теми інклюзії, та саме людей з фізичними вадами. Говорячи саме про Україну, то потрібно зазначити, що тема інтеграції людей з вадами у хореографічному мистецтві з'являється досить рідко: частіше за все, це роботи хореографів на непрофесійних сценах, тобто аматорські. Саме тому вивчення та розповсюдження інформації з цієї теми є актуальним, бо вирішення проблеми людей з обмеженими можливостями потребує створення нових хореографічних інтерпретацій.

Як висновок, можна сказати, що суспільство розвивається як у технічному плані, так і в психологічному та моральному. Багатьом приходить усвідомлення, що насправді всі люди рівні та ставитись потрібно до кожного однаково. Хореографія може слугувати як один із засобів втілення проблеми інтеграції людей з вадами, пошуку альтернативних шляхів вирішення та інформування соціуму щодо існування даного питання. Як можна було помітити, хореографічному мистецтву в Україні бракує освітлення цієї теми. Саме тому було обране питання інклюзії людей з фізичними вадами та втілене у хореографічну сюїті «Кожна людина творить суспільство», аби донести

соціуму, що це нагальна проблема, про яку треба говорити, створювати нові хореографічні твори на цю тему та шукати шляхи її вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бартус Є. Отношение общества к людям с ограниченными возможностями URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/otnoshenie-obschestva-k-lyudyam-s-ogranichennymi-vozmozhnostyami/viewer>
2. Благодійний фонд Допомога інвалідам України URL: <http://ukrhelp.net/en/statistika-invalidizatsii-v-ukraine.html>
3. Бочаров Ю. Клод Моне: укол зонтиком. —«Караван историй», 11/2004, с.277-294.
4. Верховна Рада України. Голос України // Газета. — 2020. - №210(7467)
5. Вибране. Алісія Алонсо – легенда кубинського балету URL: <https://izbrannoe.com/news/lyudi/alisiya-alonso-legenda-kubinskogo-baleta/>
6. Відчуй URL: <https://vidchui.org/pro-nas/>
7. Віолло-Авдієва В. Танцюючі в темряві: хореографія для людей, котрі не бачать URL: <https://specialviewportal.ru/articles/post216>
8. Грінькова К. Свет в конце тоннеля: жизнь и танец слепой прима-балерины URL: <https://blog.predanie.ru/article/svet-v-kontse-tonnelya-zhizn-i-tanets-slepoj-prima-baleriny/>
9. Діти тиші(1986) URL: http://moviestape.net/katalog_filmiv/drama/4310-ditish.html

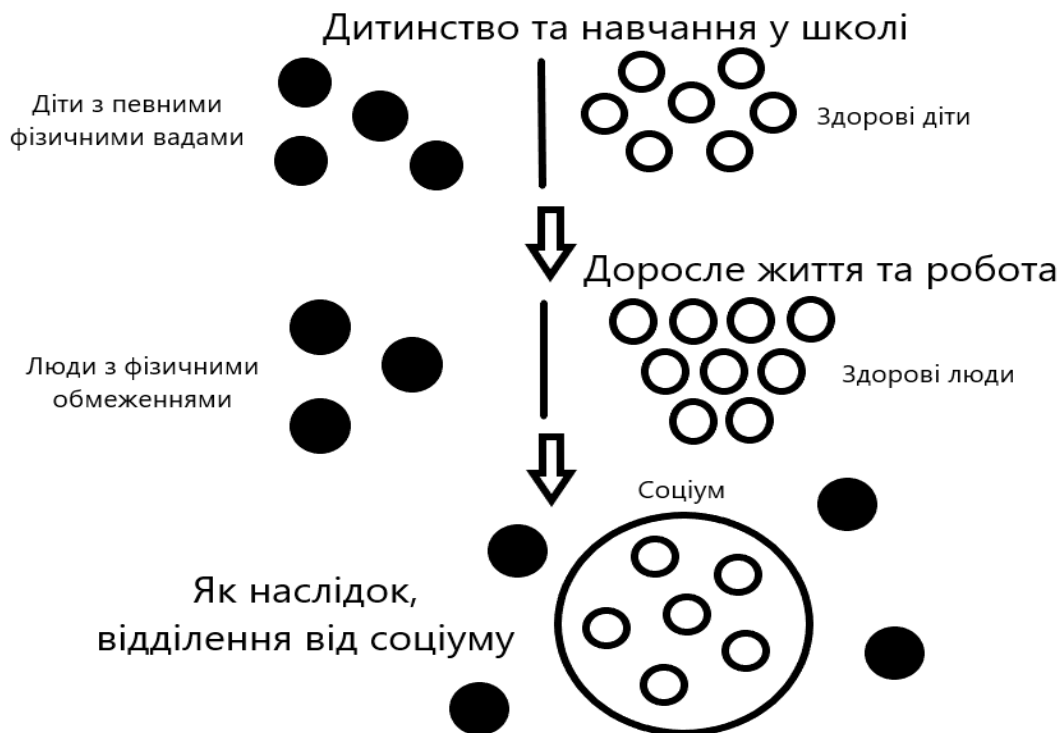
10. Кондратова В. Стиль невозможного. Как слепой художник из Харькова пишет картины URL: <https://www.liga.net/amp/society/articles/stil-nevozmojnogo-kak-slepoj-hudojnik-iz-harkova-pishet-kartiny>
11. Конєва Т. Ідея природного людського прагнення до щастя і світла у повісті В.Г. Короленка «Сліпий музикант» URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3542/1/Koneva.pdf>
12. Кошелева О. Психологические особенности глухих и слабослышащих людей и их проявления в обществе URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie-osobennosti-gluhih-i-slaboslyshaschih-lyudey-i-ih-proyavleniya-v-obschenii>
13. Куриленко В. Генії внаслідок короткозорості URL: http://health-ua.com/pics/pdf/ZU_2011_09/57.pdf
14. Новини України і світу. Інклюзивний словник URL: <https://nv.ua/ukraine/inkluzivnyj-slovar-kak-pravilno-obshchatsja-s-ljudmi-s-invalidnostju-2458698.html>
15. Новоселицький М. Соціалізація спільноти незрячих громадян України. Голос України. 2020. 13 листопад. (№210). С. 8
16. Нужная М., Казначеева Л. Соціальна адаптація інвалідів у громадському суспільстві. Соціальний педагог. 2021. № 11. С. 16-21 1

17. Сидельнікова А. Очима Моне: об особом зреніи, уникальной сетчатке и слепоте художника URL: https://artchive.ru/publications/1824~Glazami_Mone_ob_osobom_zrenii_unikal%27noj_setchatke_i_slepote_khudozhnika
18. Сорокіна Т.С. Історія медицини: підручник. – 2-е вид., випр. І доп. – М.: ПАИМС, 1994. – 384 с., табл., схеми., бібліогр.
19. Ступак Ф.Я. Історія медицини: підручник / Ф.Я.Ступак – Видання 2-е, випр. і доп. – К.: Книга-плюс, 2016. – 176 с.
20. Танець «Тисячерука Гуанінь» URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tH2qOZsnwcw&t=209s>
21. Танцюють всі 4 – Танець сліпих людей(2011) URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UCKGNf9VA5E>
22. ТОВ Видавнича група «Шкільний світ». Інклюзивна освіта: суть. закордонний досвід та завдання психолога. Школа . 2019. - №5100. С. 6 – 15
23. Українська правда. 5 проєктів, які інтегрують людей, щочують, у світ URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/11/13/225342/>
24. Українське товариство глухих URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українське_товариство_глухих

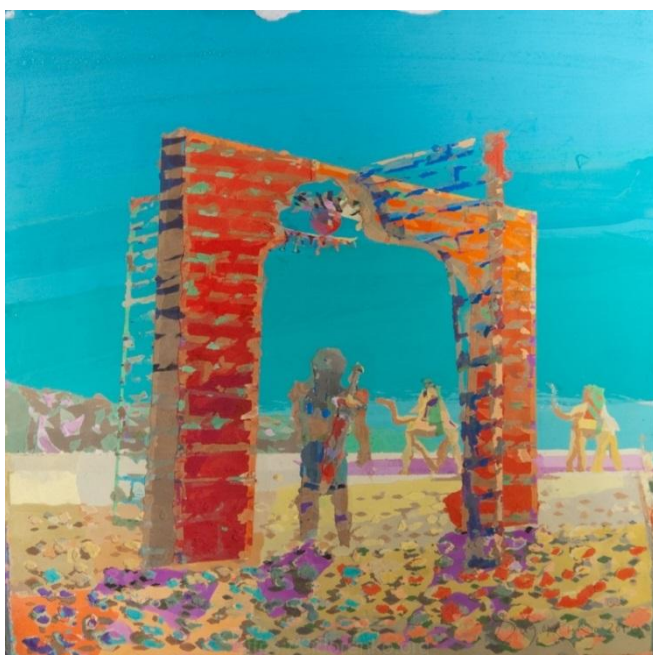
25. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Люди з вадами слуху потребують особливої уваги і захисту в період воєнної агресії URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/lyudi-z-vadami-sluhu-potrebuyut-osoblivoyi-uvagi-i-zahistu-v-period-voyennoyi-agresiyi
26. Хелпус. Этот слепой танцор доказал всем: чтобы танцевать - видеть необязательно URL: <https://helpus.org.ua/a.php?n=520897>
27. Ютуб. «Тиша». Бродский URL: https://www.youtube.com/watch?time_continue=12&v=Tb5ZXUf1p8o&feature=emb_logo
28. FightFotRight. Підтримуємо українців та українок з інвалідністю під час війни URL: <https://ffr.org.ua/projects/support-in-war/>
29. Impuls 24/7. Як викликати швидку допомогу URL: <https://impuls24.com.ua/uk/yak-vyklykat-shvydku-dopomogu/>
30. Radio-Canada. Des danseuses aveugles se taillent une place dans le ballet classique brésilien URL: <https://ici.radio-canada.ca/nouvelle/528145/danseuses-aveugles-ballet-bresil>

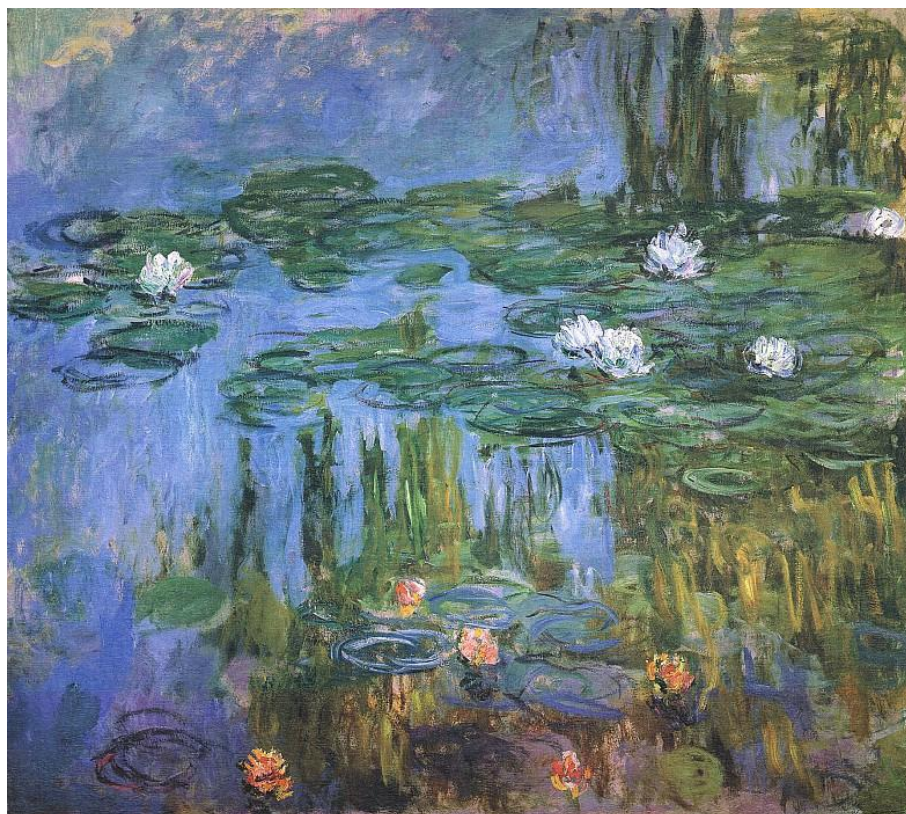
ДОДАТКИ

Додаток 1

Додаток 2

Додаток 3**Додаток 4**